

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
MLADINSKA PRILOGA
KAJ JE ZGRADILA SLOVENIJA
OBLETNICA VELIKEGA OKTOBRA
ČEŠKOSLOVASKA V DELU IN OBNOVI

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 8. XI. 1946

Štev. 22

Ob 29. obletnici Oktobrske revolucije

7. november (25. oktober) je postal za napredno človeštvo vsega sveta dan, ko s plamenečimi očmi in s ponosom v srcu proslavlja zgodovinsko obletnico Velike oktobrske revolucije. Ta zgodovinski dan leta 1917 so sovjetski narodi vrgli s sebe težke okove carističnih vlad in si pričeli graditi novo domovino, zgrajeno na temeljih socialističnega reda. Mrka, nazadnjaška Rusija, kjer je vladalo nečloveško zatiranje revnih slojev, izkoriščanje delavcev, izžemanje kmetov, korupcija v uradniških slojih, lahkoživost gospode in bogatenje kapitalističnih plasti na račun delovnega ljudstva, se je čez noč prerodila. Dolgoletno revolucionarno vrenje je končno slavilo svojo zmago. Delovno rusko ljudstvo je spoznalo, da je njegova resnična rešitev edino na poti, ki mu jo je vztrajno, nesebično in uporno kazala komunistična partija. Njen genialni voditelj Lenin je videl, da je čas dozorel. S polnim zaupanjem v delovno ljudstvo in v zmago revolucije je tedaj napisal zgodovinsko resolucijo, v kateri je komunistična partija pozvala vse v oboroženo vstajo. V krvi in trpljenju so tedaj prerodili svojo domovino. Zaman so bile spletke domače in svetovne reakcije, tuje intervencijske vojske so morale poražene zapustiti ruska tla, sovjetski narodi pa so s polno vero v uspeh pričeli graditi svojo novo domovino.

Preobrazil se je velik del sveta. Ljudstva tolikih narodov so zaživela pravičnejše in srečnejše življenje. Mogotci v drugih deželah pa so vztrepetali. Dolgoletni sen delovnega ljudstva vseh dežel se je čez noč uresničil v Sovjetski zvezi. V boju utrujena srca zatiranih ljudstev so našla novo voljo in moč. In še več. Oktobrska revolucija in porajajoča se Sovjetska zveza sta postali vsem zgled in cilj, neposredno pred očmi. Ta je vabil in vzpodbujal vse, ki hočejo pravično in srečno življenje. Obratno pa je trn v obeh tistim, ki se boje, da bi ljudstvo spoznalo resnico in se zanj borilo. Zato so uprizarjali in še uprizarjajo tako gonjo proti Sovjetski zvezi.

Pravi pomen in vlogo Oktobrske revolucije in Sovjetske zveze so napredni narodi sveta spoznali dokončno v protihitlerjevski vojni. Kdo je zajezil divjanje hitlerjevskih tolpe in kdo budil zavest in borbenost zaslužnih narodov?

Molotov je pred letom dni dejal: »V državah, kamor so vdrle hitlerjevske tolpe, je bilo ljudstvo slabo pripravljeno na odpor proti fašističnim zavojevalcem. Šele postopno, kar je zasluga naporov najboljših rodoljubov — demokratov, so se začele razvijati in zbirati demokratične sile za odpor proti zavojevalcem. Toda celo v državah, kakršna je Jugoslavija, kjer je ves narod podpiral upor proti osvajalcem, ni bilo sile, da bi se zlomila vojna moč hitlerizma. Šele ko je naša armada prešla v ofenzivno in začela uničevati nemške čete ter jim iztrgala sloves nepromagljivosti, so bile dane široke možnosti za osvoboditev narodov, ki jih je zaslužnil nemški imperializem.«

Sovjetska zveza je dajala vsem, ki so se borili proti neenakemu in tako okrutnemu sovražniku, vero in silo, da so vzdržali v borbi. Vsi smo se za-

Ljudstva nočejo vojne

Beograd, 4. novembra (Tanjug). Na Trgu Republike je bilo včeraj veliko množično zborovanje, ki se ga je udeležilo več ko 250.000 ljudi. Prebivalstvo je s tem pokazalo svojo pripravljenost, da bo izvolilo v ustavodajno skupščino LR Srbije kandidate Ljudske fronte. Na zborovanju je govoril predsednik vlade FLRJ maršal Tito, ki je med drugim dejal:

»Pozdravljam vas in se vam zahvaljujem za veliko udeležbo. Ta doka-

zuje, da se ljudstvo globoko zaveda svojih nalog. Kajti zborovanja niso za to tukaj, da bi ljudstvo poslušalo govore agitatorjev in tiste, ki znajo lepo govoriti. Zborovanja imamo v Jugoslaviji zato, da ljudstvo spoznava delo Ljudske fronte, da dobi vzpodbudo za nadaljnje delo.

10. novembra bodo volitve v ustavodajno skupščino LR Srbije. Prepričan sem, da bo ljudstvo Srbije dne 10. novembra, na ta veliki zgodovinski dan izreklo svojo besedo in potrdilo tisto, kar je že zapečatenost z našo krvjo.

Prišli ste sem tudi zato, da bi slišali, kaj vse je že bilo storjeno. Ne bom se spuščal v podrobnosti. Ljudska fronta dela za obnovo naše dežele, za obnovo naših tovarn, naša slava mladina gradi na njeno pobudo železniške proge. Ljudska fronta zida vasi in mesta, ustvarja industrijo in pomaga kmetu. Ona ni le začasna organizacija, to je trajna ustanova in takšna mora tudi ostati. Če hočemo imeti resnično ljudsko oblast, potem moramo izvoliti odgovarjajoče ljudi. Izvolite samo najboljše ljudi, ne glede na to, kaj so bili prej! Samo če so se

vedali, da nas tam na vzhodu podpira Rdeča armada in da se nam korak za korakom bliža pomoč. Čutili smo, da se dan za dnem manjša moč hitlerjevskega orožja in še z večjim zaletom smo nadaljevali z uporom in z borbo.

Šele danes lahko globlje občutimo pomen Oktobrske revolucije. Koroški Slovenci ne smemo pozabiti, da je v oktobrskih dneh leta 1917 zmagalo tudi načelo, da ima vsak narod pravico do samoodločbe, vključno odce-

pri delu izkazali resnično delavne, pametne in če hočejo tudi delati.

SLOVANSKA ENOTNOST

Vem, da vas zanima vprašanje naših zaveznikov. Naši zavezniki, tu govorim o naših slovanskih zaveznikih, o našem velikem sovjetskem zavezniku. Odnosaji med nami so najiskrenejši.

To ni kaka začasna zveza, to je zveza za krvi, to je zveza z našimi slovanskimi brati, s Poljsko, Češkoslovaško, Bolgarijo in Sovjetsko zvezo. Gospodarsko sodelovanje, ki obstoja z našimi bratskimi zavezniki, nam daje možnost in polno podporo za naš obstoj. Politično sodelovanje med slovanskimi zavezniki je najbolje potrdila pariška konferenca. Ko smo se borili za naše pravice in za pravice naših zaveznikov, pa smo potrdili tudi svoje prijateljstvo. Ko danes nekatere države želijo gospodarsko pritiskati na nas, nam ta zveza omogoča, da nudimo odpor temu gospodarskemu pritisku s strani tistih ljudi, ki ne želijo Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Politično sodelovanje z Madžarsko in Romunijo ni tako dobro kakor gospodarsko. Če ugotovimo, da želijo narodi teh držav dobre odnose z nami, potem se bomo tudi mi potrudili, da do takih odnosov pride. Z Albanijo pa smo v najboljših bratskih odnosajih.

JUGOSLAVIJA ŽELI DOBRE ODNOSAJE Z ZDA

Tuji novinarji so me vprašali: Kaj naj storimo, da bi izboljšali naše odnose do Amerike, Anglije in Francije? Dejal sem, da krivda za te odnose ni naša, ampak njihova.

Odnosaje lahko zboljšamo, če bodo naši zavezniki v vojni cenili naše junške žrtve, ki smo jih doprinesli v borbi proti skupnemu sovražniku. Toda vsega tega nič ne vidimo. Vidimo samo, da so nekatere države vse to pozabile.

Če govorim o državah, potem razlikujem med državo in ljudstvom. Razlikujem med ljudstvom in med plastmi, ki vladajo v teh državah.

Vzemimo za zgled Ameriko. Zakaj zadržujejo na zgornji Donavi približno dve sto naših ladij, ki jih mi tako nujno potrebujemo? Kakšno krivdo nosimo mi za to, da se uničujejo naše ladje, ki so nam jih vzeli Nemci in jih odpeljali na zgornjo Donavo? Ali je to prijateljsko dejanje? Ali je na primer prijateljsko dejanje, če se v Ita-

pitve. Zmagalo je načelo pravice, ki smo jo pogrešali vsa leta. Zatiranim ljudstvom in narodom je Oktobrska revolucija vžgala novo iskro upanja. In kakor se je ta iskra korak za korakom vžigala v ljudeh in jih vzpodbujala k boju za pravico, tako tudi korak za korakom pravica zmaguje v naprednem človeštvu in je zmagala že v velikem delu evropskih narodov.

Praznujmo torej 7. november v trdni veri v uspeh našega dela, ki bo naposled tudi nam priborilo pravico.

liji in Avstriji zbirajo v taboriščih tisti, ki se jih rok drži kri deset tisočev sinov našega naroda? Njim tam omogočajo obstoj, jih oborožujejo in držijo v pripravljenosti, te bandite, ki so najhujši sovražniki naših narodov. To ni nobeno prijateljsko dejanje! Lahko vam rečem, da je to postopek, ki se uporablja samo proti sovražni državi. Iz teh taborišč pošiljajo razbojniške emisarje v Jugoslavijo.

Če ljudstvo to vidi, potem takšnega ravnanja ne more smatrati za prijateljskega. Želimo si najboljših odnosov zlasti z Ameriko, kjer živi 800 tisoč naših rojakov, ki so nekoč šli tja, ker tukaj niso našli kruha. Vemo, da nas ameriško ljudstvo ne sovraži. Vemo, da čuti simpatije za nas. Kaj moremo za to, če vladajo tam reakcionarji, ki hočejo, da se postopa proti nam sovražno.

Odnosaji med ljudstvom Amerike in Jugoslavije so dobri. Odnosaji med nami in tistimi, ki tam vladajo, pa niso dobri.

CHURCHILL HUJSKA NA VOJNO

Ko govorimo o odnosajih do drugih držav, tedaj moram pripomniti, da ne bomo nikdar dopustili, da bi se v naši republiki oddajale koncesije drugim. Med njimi so reakcionarji, eden od njih je gospod Churchill.

Gospod Churchill je smatral za potrebno, da je napadel naše ljudstvo. Tudi mene je napadel. Njegova pripomba, ki se mene tiče, ni vredna omembe, toda kar se našega ljudstva tiče, tega mu ne moremo odpustiti. Dve leti in pol smo se borili proti skupnemu sovražniku. Dve leti in pol nas je Churchill podpiral. On je zaslužen mož, toda njegova podpora bi bila lahko večja. Prejeli smo veliko vojaško pomoč od Sovjetske zveze, in sicer učinkovito vojaško pomoč. Churchill ima kamenito srce, kadar gre za naše ljudstvo, mehak pa je, kadar gre za kralje. V Peterčka se je zaljubil. In ker sem dejal, da ga ne potrebujemo in mu je bilo onemogočeno, da bi ustoličil tega nesrečnika, ki se je nekoč imenoval kralj, bil njegov eksponent in je živel na stroške našega ljudstva, zato Churchill sovraži našo državo.

Če tako govorim o Churchill, pa to ne pomeni, da pozabljam njegove velike zasluge med vojno! Toda nič ne moremo za to, če je njegovo reakcionarno zadržanje zatemnilo njegove nekdanje velike zasluge. Zdaj v miru ščuva spet na vojno. To je tudi vzrok, da mineva slava, ki si jo je pridobil. Ni vreden svoje slave, saj je dosleden ščuvalec na vojno. Jasno je pa tudi, da ima gospod Churchill zelo malo pripadnikov.

VOJNE NE BO

V Ameriki in Angliji so nepregledne množice proti vojni. Sami majhna mednarodna klika, ki ni zadovoljno s sedanjim položajem, si želi vojne. Ali bo vojna? Ne. Nihče noče vojne. Niti ljudstva Anglije, niti Amerike. Brez volje ljudstev ne bo vojne. Ni več tako, kakor je bilo nekoč, da majhna

imperialistična klika ščuva na vojno in potem vojna izbruhne samo zato, ker je ta majhna imperialistična klika nezadovoljna. Ne bo vojne. In če še toliko vpijejo, če še tako ropotajo in če še tako ščuvalo na vojno. Vojne ne bo zato, ker si ljudstvo z orožjem v roki zastavlja vprašanje: Proti komu prav za prav gremo? Vendar pa ne smemo podcenjevati ščuvalcev vojne, kajti oni so nevarni.

DEMOKRACIJA PROTI REAKCIJI

Do danes smo napravili že neverjetne napore za obnovo dežele. Jasno je, da si ne želimo vojne, ker potrebujemo mir. Naša država je na pariški mirovni konferenci dokazala, da zna poleg svojih interesov braniti tudi interese miru. Doslej se je izkazalo, da so demokratične sile v državi

daleč močnejše od sil reakcije. Dandanes ne gre za to, da gre neka dežela proti drugi deželi, dandanes korakajo demokratične sile proti reakciji.

10. novembra bodo volitve za ustavodajno skupščino LR Srbije. Ne boste dali svojih glasov za tega ali onega kandidata. Svoje glasove boste oddali za tiste junake, ki so padli v boju. Svoj glas boste dali za obnovo naše države, za obnovo vasi in mest. Imeli bomo uspehe z našimi idejami in našimi načrti. Uspelo nam bo, ker imamo takšno mladino, ki jo je na tem svetu redko najti, ker imamo takšne delavce in takšne kmete in ker imamo tako sijajno ljudstvo, na katero smo lahko pred vsem svetom ponosni. Naj živi naša Federativna ljudska republika Jugoslavija! Naj živi Ljudska republika Srbija!

Molotov za omejitev oboroževanja in prepoved uporabe atomske bombe

Govor, ki ga je imel zunanji minister ZSSR Molotov na plenarnem zasedanju organizacije Združenih narodov prejšnji torek, je bil pričakovano z veliko napetostjo. Postavil je zahtevo, da se omeji splošno oboroževanje in se prepove vojna z atomsko energijo. Molotov je zavzel ostro stališče proti poizkusu, ki stremijo za tem, da bi odpravili pravico veta in s tem pokopali enotnost velikih sil. Zagotovil je Združenim narodom, da je sovjetsko ljudstvo neupogljivo odločeno sodelovati z vsemi miroljubnimi narodi v interesu miru in splošne varnosti.

Ko se je Molotov pojavil v dvorani, so ga pozdravili z glasnim ploskanjem, ki se je stopnjevalo do ovacij, ko je stopil na govorniški oder. Že dolgo pred pričetkom seje je bila dvorana popolnoma zasedena. Več kot štiri sto poročevalcev svetovnega tiska, ki so njegov govor po telefonu ali brzojavno sporočali vsem deželam sveta, je bilo navzočih.

Sovjetski zunanji minister se je odločno zavzel za pravico veta. Dejal je:

»Medtem ko je bila v Zvezi narodov potrebna soglasnost vseh članov, je omejila organizacija Združenih narodov zahtevo po soglasnosti na pet stalnih članov Sveta: Veliko Britanijo, ZDA, SZ, Francijo in Kitajsko. To načelo moramo brezpogojno obdržati. Nikakor ne gre, da bi nadomestili sedanjí postopek pri glasovanju z enostavno večino, kajti ni mogoče primerjati glasu države kot je Honduras z glasom ZDA ali glasu Haiti z glasom Sovjetske zveze. Pravica veta je temelj Združenih narodov.«

DOLAR IN FUNT KOT SREDSTVI ZA PRITISK

»Za gonjo proti pravici veta se skriva prizadevanje, da bi namesto mednarodnega demokratičnega sodelovanja postavili težnjo za svetovnim gospodstvom.«

»Znano je,« je nadaljeval Molotov, »da lahko uporabijo velike sile najrazličnejše načine pritiska na druge države. Nenadoma se pojavijo na primer ladje in letala na tistih krajih, koder jih prej nikdar ni bilo videti in to vedno v takšnem trenutku, ko se hoče z vojaškimi demonstracijami doseči ugoden uspeh pri diplomatskih pogajanjih. Mnogokrat služita tudi funt in dolar za dosego nekaterih ciljev. Da, govori se celo že o neki atomski diplomaciji.«

Marsal Tito o Stepincu

31. oktobra je imel maršal Tito v Zagrebu velik volivni govor, v katerem se je dotaknil vseh zunanje- in notranje-političnih vprašanj v zvezi z volitvami. Govoril je o rešitvi narodnostnega vprašanja v Jugoslaviji, o resnični enakopravnosti jugoslovanskih narodov, o gospodarskih in drugih vprašanjih. Potem ko je ožigosal sovražnike jugoslovanskega ljudstva, je spregovoril še o Stepincu in dejal:

»Če že o vsem govorim, bi rad nekaj povedal še o hrvatski duhovščini. Zaradi naše sodne razprave proti Stepincu nas obtožujejo po vsem svetu v kapitalistični in reakcionarni tujini. Omenim Stepinčev primer. Obtožujejo nas, da smo ga oropali prostoti in da ga hočemo odstraniti. Ko je prišel papeški nuncij pri naši vladi k meni, sem mu dejal naslednje: »Spravite ga proč od tod, odstavite ga, kajti če ga

ne boste vi spravili proč, bomo mi prisiljeni, da ga zapremo in ga izročimo ljudskemu sodišču.«

Oni ga niso odstranili, niso ničesar odgovorili, oni so molčali in mi smo ga morali zapreti in postaviti pred sodišče.

Ali ima morda kdo pravico do tega, da pogleda skozi prste, če veljajo zakoni? Nihče nima te pravice, tudi mi nismo imeli te pravice. Če je kdo kaj zakrivil, potem mora za to odgovorjati. Vendar ne more nihče podtikati, da smo ga hoteli odstraniti. Mi nimamo ničesar proti Cerkev, njene pravice so zajamčene. Postane naj narodna Cerkev in naj ne bo v službi temnih elementov, ki so proti našemu ljudstvu. Toliko o Cerkev.

Ne smemo se bati ropotanja in ščuvanja inozemstva. Oni se bodo utrudili od te gonje in nato bodo prenehali. Mi gremo po svoji poti naprej in nihče nas ne bo spravil s te poti.«

Anglo-Amerikanci in „prosta plovba“ po Donavi

E. V a r g a piše v moskovski »Pravdi«:

»Če sta anglo-saški državi mnenja, da je značaj Donave »mednarodna« ter da je zato treba za to reko uvesti mednarodno nadzorstvo, potem se po pravici lahko vprašamo, zakaj tega načela ne bi uporabili tudi za Ren, Nil in sploh za vsa mednarodna vodna pota, kakor je Sueški, Panamski, Kielški prekop itd. Jasno je, da je govorjenje o mednarodnem značaju Donave neresno ter služi samo za izgovor. Nasprotje med besedami in dejanji zastopnikov ZDA, ki tu izražajo svojo skrb o potrebi »proste plovbe« po Donavi, je očitno. Z besedami se trudijo za razvoj plovbe po Donavi, dejansko pa ji zadajajo velike udarce. Dejstva govori:

Ko je bila nemška vojska pregnana iz podonavskih držav, so odpeljali Nemci skoraj vse ladje Jugoslavije, Madžarske in Češke v Nemčijo. Pol drugo leto je minilo od tedaj, a te ladje so še vedno v ameriški coni Nemčije, kjer rjavijo, ko bi lahko neizmerno koristile gospodarstvu podonavskih držav, zlasti ker so Nemci porušili železnice in mostove v teh deželah.

Zakaj Amerikanci ne vrnejo ladij svojim zaveznikom Jugoslaviji in Českoslovaški? Zaradi socialnih sprememb v teh deželah smatra vlada ZDA, da bo z zadrževanjem teh ladij imela jamstvo za kritje »zahtev« nekaterih ameriških državljanov. Takšni ukrepi so vpijoča krivica proti jugoslovanskemu ljudstvu, ki je z neprimerno požrtvovalnostjo prelivalo svojo kri za skupno zavezniško stvar. Jasno je, da zadrževanje teh ladij pomeni hud udarec za gospodarsko obnovo teh držav in hkrati razkrinkuje resnični značaj »skrbi« Amerikancev in Angležev za »prosto plovbo« po Donavi. ZDA smatrajo osebne interese nekaterih ameriških kapitalistov za važnejše kot pa blaginjo zavezniških držav, ki so v vojni hudo trpele.

Drobne novice

Italijanska reakcija dviga glavo. Po poročilu lista »Risorgimento liberale« izhajajo samo v Milanu trije ilegalni fašistični lističi. Isti časopis poroča tudi, da je v Milanu osnovana posebna vohunska služba »Servizio informazioni fascista«, ki ima za nalogo, da »kaznuje« osebe, ki so sodelovale pri osvoboditvi Italije in pri »preganjanju fašistov«.

Lažnivo poročanje dela težave prijateljstvu med narodi. Ameriški odbor za pomoč Jugoslaviji je priredil v New Yorku banket, ki so se ga udeležili številni zastopniki ameriškega javnega življenja. Neki govornik je dejal: »Če bi ameriškiemu ljudstvu poročali o stvarnih dejstvih in prikazali položaj tak, kakršen je v resnici, potem bi imela Jugoslavija v ameriškem ljudstvu velikega prijatelja.« (TASS)

V Srbiji je bilo pred vojno 2700 šol, zdaj pa jih je 3100. Vlada skrbi za dijaške menze in internate.

4. novembra se je pričela v New Yorku v hotelu »Waldorf — Astoria« konferenca štirih zunanjih ministrov, na kateri bodo končno veljavno izdelane mirovne pogodbe s prejšnjimi petimi satelitskimi državami tako imenovanih »osnih sil«.

Bolgarska vlada je predložila svetu zunanjih ministrov posebno spomenico, v kateri zahteva znižanje bolgarskih reparacij.

Mednarodna mladinska brigada, ki je sodelovala pri graditvi mladinske proge, je obiskala Begunje, kjer se je poklonila spominu talcev. Šla je tudi v Postojno, kjer si je ogledala podzemeljsko jamo. V Ljubljani je nato priredila tiskovno konferenco. Na vprašanje, kaj so opazili v Julijski krajini, so mednarodni mladinci odgovorili: Opazili smo resnično željo tamkajšnjega prebivalstva za priključitev k Jugoslaviji. Angleški delavec iz Londona Kelsey je na vprašanje o razliki med demokracijo na zapadu in v Jugoslaviji odgovoril: V Jugoslaviji je podržavljene 80 odstotkov industrije, v Angliji pa kljub nacionalizaciji monopolistični trusti še vedno drže v svojih rokah večino industrije. Mednarodna mladinska brigada se je vrnila nazaj na mladinsko progo in bo navzoča pri njeni otvoritvi.

Skozi Ljubljano se vračajo prve skupine demobiliziranih borcev iz vseh krajev Jugoslavije, ki so sodelovali v bojih za osvoboditev Slovenije. Na ljubljanski postaji jih pozdravljajo poleg zastopnikov IV. armade ljubljanske žene in mladina, ki jim izročajo darila. Demobilizirani Makedonci, ki gredo sedaj obnavljat domovino, so izjavili: Mi, ki smo prehodili vso Jugoslavijo od juga do severa, smo na vsakem koraku občutili bratstvo jugoslovanskih narodov. Doma bomo pripovedovali o bratskem slovenskem narodu, ki na severu čuva vrata naše države.

Filmske operaterje pošilja Slovenija v Bosno, Hercegovino in Makedonijo, da bi popularizirali film v teh krajih. »Triglav-film« v Ljubljani je tem republikam podaril tudi 10 projektorjev za ozki film, dve aparaturi za snemanje in 40 krajših filmov.

Delegacija »Voksa« (vsezvezno društvo za kulturno sodelovanje ZSSR z inozemstvom) je prispela v Ljubljano iz Zagreba. Njeni člani so imeli v Ljubljani več predavanj. Gostje so bili prisrčno sprejeti. Zdej so odšli v Beograd na kongres Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije s Sovjetsko zvezo.

Bombažni nasadi v Hercegovini nastajajo. Za prihodnje leto bodo posadili z bombažem obširna zemljišča. Reke in potoki so ugodni za namakanje. Sajenje in izkoriščanje bombaža je za Jugoslavijo velikega pomena, ker je znašala vrednost uvoza bombaža milijardo 400.000 din na leto.

Na novo medicinsko fakulteto v Sarajevu so se vpisali prvi študentje. Sprejetih je bilo 300 študentov iz Bosne in Hercegovine.

Na zborovanju Glavne zadružne zveze Jugoslavije so končali s svojim delom. Finančno ministrstvo je odobrilo Glavnemu odboru Zadružne zveze kredit dveh milijard dinarjev za obnovo in napredek zadugarstva.

Sviloprejkje goje v Makedoniji, in sicer v okolici Strumice. Kakovost koka je prvovrstna. Prejšnja Jugoslavija tej važni industrijski panogi ni posvečala nobene skrbi. Sedaj pa se je proizvodnja že trikratno povečala. Državna tovarna svile je zato lahko znižala režijske stroške in tudi cene svile.

To nedeljo je izvolila LR Črna gora svojo ustavodajno skupščino. Ljudstvo je tudi to pot pokazalo svojo enotnost in predanost Ljudski fronti. Udeležba je bila zelo velika.

Celo Lužiški Srbi pomagajo pri graditvi Mladinske proge Brčko—Banovići. Pred nekaj dnevi je namreč skupina lužiškosrbskih delavcev in študentov prispela na progo in se uvrstila v mednarodno mladinsko delovno brigado.

Kaj je zgradila Slovenija v enem letu?

V letošnji gradbeni seziji je Slovenija napravila več kakor kdaj koli v prejšnji Jugoslaviji, čeprav se morajo ljudje še vedno boriti z velikimi težavami, ki so posledica štiriletne vojne in opustošenja.

Največji del letošnje gradbene delavnosti odpade na gradnje države. V poldrugem letu od osvoboditve je žrtvovala nova Jugoslavija za gradbena dela več kakor pred vojno v desetih letih. Skupna vrednost gradbenih investicij bo letos samo v Sloveniji dosegla velikansko vsoto ene milijarde 658 milijonov dinarjev. Od te vsote odpade na obnovo industrije in na nove investicije v industriji kakor tudi na elektrifikacijo 570 milijonov dinarjev (34,5 odstotka), na obnovo podeželja, stanovanjskih zgradb v mestih, šol, bolnišnic, socialnih ustanov in na gradbena dela Zavoda za socialno zavarovanje 417 milijonov dinarjev (25,3 odstotka). Pri tem pa ni upoštevana vrednost prostovoljnega, neplačanega dela pri obnovi podeželja. Na obnovo in gradnjo cest, mostove in na hidrotehnična dela odpade 325 milijonov dinarjev ali 19,6 odstotka, na obnovo in gradnjo železniških naprav 238 milijonov dinarjev ali 14,5 odstotka in na ostala gradbena dela 109 milijonov dinarjev ali 6,1 odstotka.

ZA OBNOVO PODEŽELJA

Za obnovo podeželja je bil letos odobren kredit 120 milijonov dinarjev. To obnovo izvaja 173 obnovitvenih zadrug, ki imajo nad 18.000 članov. Denarna sredstva iz tega kredita so namenjena le za nakup gradbenega materiala in za plačilo nujno potrebnih strokovnih delavcev. Če upoštevamo še lastno delo prizadetih in neplačano prostovoljno delo, tedaj se gradbena vrednost poveča za štirikratni znesek, določen v kreditu. S tem kreditom so letos pričeli obnavljati 2705 stanovanjskih in 2923 gospodarskih stavb. Od tega števila je sedaj že obnovljenih 586 stanovanjskih in 1009 gospodarskih stavb. Za obnovo stanovanjskih zgradb v slovenskih mestih bo do konca leta potrošenih 100 milijonov dinarjev, za obnovo šol 38 milijonov, za obnovo bolnišnic 67 milijonov in naposled 88 milijonov za razne naprave Zavoda za socialno zavarovanje, kot so ambulante, protituberkulozne postaje itd.

ZA OBNOVO INDUSTRIJE

Ogromna sredstva so potrebna za obnovo industrije in za zgraditev industrijskih podjetij. Med največjimi deli je omeniti gradnjo predilnice »Inteks« v Kranju, tovarno usnja »Kalin« na Vrhniki, tovarno »Litostroj« v Ljubljani, papirnice v Vidmu, Radečah in Količevem, in gradnjo hidrocentrale na Mariborskem otoku (ena največjih v Evropi) in v Mostah pri Zirovnici.

CESTE, MOSTOVI HIDROTEHNIČNA DELA

Prav tako velika sredstva so potrebna za obnovo cest, mostov in za hidrotehnična dela. Samo na obnovo in na gradnjo cest odpade letos 240 milijonov dinarjev, to je neprimerno več kakor pred vojno. Za cestne mostove je žrtvovala Slovenija 54 milijonov dinarjev in 91 milijonov dinarjev za hidrotehnična dela. Sedaj gradijo v Sloveniji enajst velikih mostov, izmed katerih ima sedem mostov razpetino nad 90 metrov. Pričela so se tudi dela za modernizacijo državnih cest, in sicer v odseku Ježica-Ljubljana, ki stane 41 milijonov, in Ljubljana-Vrhnika (60 milijonov dinarjev).

Od hidrotehničnih del odpade največ na regulacijo Pesnice, Borovnišnice in obmejne Mure ter na obnovo vodovodov.

OBNOVA ŽELEZNIC

Letos je določenih 240 milijonov dinarjev za obnovo slovenskih železnic. Med največjimi objekti so zgradili velik viadukt pri Žalni, največ stroškov pa zahteva gradnja proge Preserje-Borovnica.

Kolikšna so letošnja gradbena dela v Sloveniji, nam značilno povedo tudi podatki o porabi najrazličnejšega

gradbenega materiala. Samo do avgusta so potrošili v letošnji gradbeni seziji 1350 vagonov cementa, 81 vagonov betonskega železa, 17 vagonov žebeljev, 613 vagonov apna, 67.500 kubičnih metrov lesa, vzdanih je bilo 30.600 kubičnih metrov zidakov in položeni 320.000 kvadratnih metrov strešnikov.

Letošnja gradbena sezija je do kraja izkoriščena, kolikor je to dopuščala povečana proizvodnja gradbenega

Regulacija Pesnice

materiala in pa razpoložljivost delovnih sil, zlasti zidarjev in tesarjev, ki jih še občutno primanjkuje. Pri tem so morali vedno dobro pretehtati, kaj je treba prej obnoviti ali zgraditi.

GRADBENA DELA PREJ IN SEDAJ

Tako velikih gradbenih del bi ne zmogel državni aparat v stari Jugoslaviji niti v normalnih razmerah, zlasti pa ne v tako kratkem času in brez pomoči tujine v obliki raznih posojil. Kako je bilo pred vojno z javnimi gradbenimi deli v Sloveniji? Pogosto so minila leta, preden so izdelali in odobrili načrte, in nadaljnja leta, pre-

slopje kirurškega oddelka, ki bi moralo biti naslednje leto dograjeno. Potem pa so zaključna dela počivala štiri leta, tako da je bil tako nujno potreben kirurški paviljon dograjen šele leta 1941. Gradnja železniške proge Črnomelj-Vrbovsko se je pričela 17 let potem, ko je bila zveza Slovenije z morjem prvokrat uzakonjena. Po ponovnih neuspešnih licitacijah so pričeli leta 1939 progo graditi v državni režiiji. Za gradnjo komaj 48 km dolge proge so predvideli kar tri leta. Tako proga do pričetka vojne ni bila zgrajena. Podobno je bilo tudi z unsko železnico Bihač-Knin, ki bi bila skrajšana in skozi vse leto zanesljiva nor-

čas, da se zboljša. Nasprotno pa se stanje le slabša, ne da bi bilo za to opravičila.

Nehajmo s praznimi obljubami, z igro z odstotki in z brezdelnim čakanjem na pomoč od zunaj! V Avstriji imamo sredstva in pota, da sami lahko zboljšamo prehrano, če bomo dosegli osnovno spremembo v političnem gledanju na ta problem.

Svarimo pred utvarami, da nam bo kakršna koli zunanja sila iz samega čuta dobroteljnosti poklonila milijone ton živeža. Upamo, da bo tokrat našemu svarilu posvečene več pažnje, kakor se je to žal dogajalo doslej!

KRITIKA TRGOVINSKE POLITIKE

Nato je govornik nakazal vzroke premogovne katastrofe, ki so v tem, da niso bile sklenjene pravočasno pogodbe s Poljsko in Češkoslovaško, in nadaljeval:

»Minister dr. Heigl je izjavil, da obstojajo težkoče za sklenitev pogodb v tem, da nam manjka blaga za kompenzacijo. Ali zakaj nam manjka blaga? Zato, ker gre to kompenzacijsko blago v Italijo v zamenjavo za grozdje, zato, ker gre to blago v Švico, kjer si nalagajo gospodje industrialci mastne bančne račune v tujih valutah, od katerih Avstrija nima nobene koristi. Velik del našega blaga gre v dežele, kakor Švica, Italija, Švedska in Amerika, ne da bi dobili od tam kompenzacijsko blago. Predvsem ne moremo od tam dobiti niti tako nujno potrebnega premoga niti surovine za našo industrijo.

Iz mesečne statistike švicarske zunanje trgovine je razvidno, da znašajo švicarske pošiljke v septembru nekaj nad 2 milijona švicarskih frankov in da je Avstrija v enem mesecu izvozila za 2 in pol milijona švicarskih frankov več avstrijskega blaga v Švico, kakor je uvozila Švica blaga v Avstrijo.

malnotirna zveza s Splitom in Šibenikom. Graditev te železnice so s pogodbo že leta 1932 oddali francoski družbi Battignolles. Železnica bi morala biti zgrajena leta 1936, ko so jo pričeli šele graditi. Devet let po sklenitvi pogodbe, ob izbruhu vojne, proga še ni bila zgrajena. Res gre ta proga po zelo težavnem ozemlju, vendar je dolga le 113 km, to je samo 20 km več kakor znaša dolžina proge Brčko-Banoviči, ki so jo mladinske delovne brigade pričele graditi 1. maja in jo prav te dni dokončujejo.

KAJ JE PROJEKTIVNI ZAVOD?

Obnovitvena in gradbena dela takšnega obsega kakor jih izvajajo letos v Sloveniji, je bila sposobna izvesti samo ljudska oblast, ki se naslanja na široko množico delovnega ljudstva. Kmalu po osvoboditvi je bil ustvarjen potreben tehnični aparat, ki se je otreseel prejšnjega birokratizma. Ustanovljeno je bilo republiško gradbeno podjetje »Gradis«, okrožja po so ustanovila svoja gradbena podjetja. Za izdelavo načrtov so ustanovili Projektivni zavod, kjer dela danes nad 100 inženirjev, arhitektov, geometrov, tehnikov, kalkulantom in risarjev. Naglica obnove pogosto zahteva, da se v podrobnostih projektira celo med gradnjo samo, da ne pride pri delih do zastoja.

Načrti, ki jih sedaj izdeluje Projektivni zavod, kažejo sliko gradnje in obnove v Sloveniji v prihodnjih letih. Poleg načrtov za ceste in mostove, upravne, socialne in stanovanjske zgradbe, za nove šole, zdravilišča in okrevališča, se pripravljajo načrti za novo mehanično tovarno v Ljubljani, za tekstilno tovarno v Litiji, za veliko kučilnico v Mariboru, za gimnazijo na Jesenicah, za filmski atelje v Ljubljani in za akademski dom za 500 študentov v Ljubljani. Med številnimi načrti za ceste je moderna avtomobilska cesta Ljubljana-Zagreb, cesta Litija-Trbovlje, modernizacija ceste Vrhnika-Trst itd.

Vsa ta ogromna dela pa bo mogoče napraviti z delovnimi množicami, ki so in ostanejo neizčrpen vir pobude, vztrajnosti in iznajdljivosti. V Sloveniji se danes pač vsakdo zaveda, da gradi zase in za boljšo bodočnost svoje osvobodjene domovine.

Masoven izvoz na zapad brez kompenzacije, ki pomeni dejansko razprodajo, nikakor ni slučajen pojav. Masovni izvoz na zapad je izraz tiste gospodarske politike, ki častno dopolnjuje zapadno usmerjeno zunanjo politiko in si z vsemi silami prizadeva, da odreže Avstrijo od njenih naravnih gospodarskih zaveznikov v donavski kotlini in na jugovzhodu Evrope.

Nobene ustvarjalnega načrta nimamo v zunanji trgovini. Tu vlada popolna anarhija in le neznamen del zunanje trgovine je pod nadzorstvom blagovnega prometnega urada.

NA USPEHIH SE POZNA PRAVILNOST POLITIKE

Potem je Kopljenig ožigosal breznačrtno industrijsko proizvodnjo v deželi, da se na primer izvažajo celo surovine, ki domači industriji primanjkujejo, da se gradijo lesene hiše za izvoz, medtem pa Avstrijci stanujejo v podzemskih luknjah. V Avstriji proizvajajo milijardne vrednote, ki brez sledu izginejo. Zato zahteva ustanovitev oskrbovalnih in proizvajalnih odborov iz zastopnikov delavcev in kmetov, ustalitev valute, mezd in cen ter konča: »Težkoče, s katerimi se mora Avstrija danes boriti, skušajo navadno najenostavneje tolmačiti: vsega so krivi zavezniki! Gotovo, nikakor ni lahko za našo deželo, da nosi zasedbo štirih sil in veliko težkoče je treba pripisovati tej okolnosti. Toda ni nobena umetnost, upravljati deželo, če je vse v redu, če gospodarstvo cvete in so drugi najtežje delo že opravili. Umetnost vladanja se kaže tam, kjer je treba premagovati težkoče, kjer je treba zagotoviti življenje ljudstva. Obvladanje težkoč je bilo in je naloga vlade, ne pa tarnanje nad njimi.

Če je politika pravilna ali napačna, se da meriti samo po uspehih in ne po besedah in izjavah!«

Po naši zemlji

Nacistični zločinci skrunijo grobove partizanov

Poročevalski urad OF poroča iz Št. Jakoba v Rožu:

Dne 10. februarja 1945 so bili izdani partizani, ki so imeli svojo postojanko nad Št. Jakobom v Rožu. Obkolili so jih SS-ovski oddelki ter domači izdajalci in v borbi so tedaj padli sledeči tovariši in tovarišice: Mila Kmet, aktivistka OF, na Koroškem od leta 1943; Mira Kovačičeva, aktivistka OF, na Koroškem od leta 1944; Franja Markelj — Breda, aktivistka AFŽ, na Koroškem od leta 1943; Ivan Kordež, vojaški obveščevalec Zapadno-koroškega odreda; Jon, vojaški obveščevalec Zapadno-koroškega odreda; Rudi, kurir pol. organizacije, in Tonca, aktivistka OF.

Trupla padlih tovarišev so fašisti že takrat v borbi oskrunili. Sedeli so na njih, nato pa jih kot zaklano živino odveleli v Št. Peter pri Št. Jakobu v Rožu, kjer so jih razstavili v leseni uti. Šele teden dni kasneje so jih zagrebli blizu Drave. Po zlomu nacizma je ljudstvo s svečanim pogrebom preneslo trupla na pokopališče v Št. Jakobu. Domači ljudje so našli in odkopali tudi tovariša inž. Milana Primožiča, podporočnika Jugoslovanske armade,

ki so ga prav tako ubili fašistični zločinci, in ga položili k ostalim tovarišem na šentjakobskem pokopališču.

Letos na praznik Vseh svetih so mladinci lepo okrasili grobove. Na praznik je prispela na pokopališče tudi delegacija oficirjev Jugoslovanske armade, ki so položili na grobove umetniško izdelan venec in se poklonili padlim tovarišem. V noči od sobote na nedeljo pa so neznani zločinci oskrunili grobove padlih partizanov. S križa je bila zbita zvezda, z umetniško izdelanega venca pa potrpani trakovi z napisom: »Vojaki, podoficirji in oficirji Jugoslovanske armade — borcev za svobodo«. Tudi z venca je bila odtrgana zvezda. Protifašistično prebivalstvo zahteva za oskrunjene grobove padlih junakov zadoščenje. Značilno je, da so ljudje že nešteto krat zahtevali preiskavo zaradi izdajanja partizanskih borcev in zaradi nečloveškega ravnanja s padlimi tovariši in žrtvami fašizma, toda vse doslej še ni bilo nobene preiskave. Nasprotno pa fašistični zločinci še danes prav tako kot nekdanj nezakazano skrunijo svetinje slovenskega protifašističnega prebivalstva.

Bilčovskim žrtvam v spomin

V sivih jesenskih dneh človek nehoti večkrat pomisli na smrt in se spomni svojih bližnjih, ki že spe večno spanje. Prav posebej pa se jih spominjamo na praznik vseh mrtvih, ko krasimo njihove grobove s cvetjem in jim kot znamenje naše ljubezni prižigamo svečke. Stara in lepa je ta navada in prav je, da jo ohranimo tudi mi.

Naš narod je poln mladostnih sil in hoče šele polno zaživeti v bodočnosti. Vendar se ob misli na mrtve rad in s hvaležnostjo spominja vseh požrtvovalnih borcev za narodno svobodo, kajti iz njihovega zgleda in njihovih vzvišenih ciljev še vedno črpa življenjsko silo in pobude za svojo nadaljnjo borbo.

Ko smo v teh dneh stali ob grobovih naših dragih, se je marsikateri mater v žalosti krčilo srce, ker ni mogla pohiteti na grob svojega ljubljenega otroka, ki je pokopan bogve kje daleč v tujem svetu. Tudi iz naše občine jih je mnogo, ki se niso več vrnili iz tujine. Ker nismo mogli obiskati njihovih grobov, naj se jih spomnimo vsaj na tem mestu.

Nacistično nasilje je tudi več naših občanov pognalo v koncentracijska taborišča v Nemčijo, pet v Dachau in enega v Auschwitz. Iz Dachaua so se vrnili trije, iz Auschwitza pa nihče.

Prva žrtev fašističnih zverj je postala Terežija Mišič, stara 46 let. Odpeljali so jo v Auschwitz in že nekaj mesev nato je umrla.

Druga žrtev je bil Špicer Florijan, star 64 let. Kdo ga ni poznal tega navdušenega ljubitelja svojega slovenskega rodu. Bil je potomec nekdanj tako zavedne Čemrnjakove hiše v Kovičah. Tudi on je daroval svoje življenje za svobodo svojega naroda.

Tretja žrtev nacizma je bil Plonar Franc. Kot Navec iz Zgornje Zile je kupil pred nekaj leti Ibovnikovo kmetijo in se med nami čisto udomačil. Po svojem značaju je imel čut za človečnost in nikakor ni mogel odobravati tega, kar je nemški nacizem počel s koroškimi Slovenci. Zato pa je moral v Dachau, od koder se ni več vrnil. Umrl je tam februarja 1945, star 54 let.

Tako so nemška koncentracijska taborišča tudi med nami pustila krvave sledove. Žrtve, ki so morale umirati tam, vpijejo po pravični kazni nad tisti, ki so jih spravili v taborišča.

Tudi drugod so padale naše žrtve.

Izselitev 14. aprila 1942 je 24 naših ljudi spravila v tujino in pozneje jih je sledilo še osem, torej skupno 32 oseb. Med izseljenci obžalujemo mlado žrtev Jozijca Ogrisa, p. d. Miklavževa v Bilčovsu. Kot trinajstletni fant je bil s svojimi starši, brati in sestrami odveden v Nemčijo. Še otrok je moral marsikaj po nedolžnem pretrpeti: taborišče Schwarzenberg, Frauenaurach, Eichstädt in nazadnje baraka v temnem gozdu občine Furth na Nižjem Avstrijskem so bila njegova bivališča. Ves srečen je pričakal v Furthu dan osvoboditve. Ko se je nato vsa družina vračala v domovino, je šestnajstletni Joži kar gorel od veselja in navdušenja. Toda na poti domov je dobil zastrupljenje krvi in umrl.

Pa to še niso vse žrtve. Dva naša domačina sta žrtvovala svoje mlado življenje kot partizana za to, da bi postala domovina svobodna. Odrivec Andrej je padel v znani borbi na Zopračah in je pokopan v Vrbi ob jezeru. Peželjnov Joži je kot 16 letni fant že po osvoboditvi ves navdušen pristopil k partizanom, a ga je pri Humperskem gradu ustrelil SS-ovski zločinec.

Pri osvobodilnih bojih v naših gozdovih je padel partizan Tomaž Zerjav, ki je bil doma iz sončne Goriške. Pokopali smo ga z vsemi častmi na pokopališču v Bilčovsu in mu postavili lep nagrobni spomenik.

Ko smo se na praznik mrtvih spominjali svojih dragih in naših žrtvev, je v nas dozorel sklep, da hočemo nadaljevati z našo skupno borbo do končne, resnične osvoboditve in se s tem izkazati vredne tistih, ki so dali svoja življenja za našo svobodo.

EDINO KOROŠKA MLADINA NI SMELA NA MLADINSKO PROGO

Dela na Mladinski progi so v glavnem končana. V kratkem bodo slovensko otvorili promet na tej progi. Mladina vsega sveta je sodelovala pri njeni zgraditvi, predvsem pa mladina vseh slovanskih narodov. Celo mladina Lužiških Srbov je pred nedavnim dopotovala na Mladinsko progo, da bi prispevala svoj delež in dokazala svojo povezanost z Ljudsko mladino Jugoslavije. Naša mladina v svojem srcu ogorčeno protestira proti temu, da so odgovorne oblasti odobritev

potnega dovoljenja tako dolgo odlašale, da je postalo odhodno dovoljenje brezpredmetno. Tako zaradi ozkosrčnosti merodajnih oblasti edino koroška slovenska mladina ni mogla pokazati svoje povezanosti z ostalo slovansko mladino.

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

(Iz našega prosvetnega delovanja)

Ker smo doma tako blizu pod Matjaževu Peco, si je naše prosvetno društvo pri obnovitvi nadelo ime »Peca«. Minula vojna nam je prizadela hude rane, ker nam je vse razdejala in pobrala mnogo dobrih igralcev in prosvetašev. Da pa kljub temu nismo spali v pretekli prosvetni sezoni, naj pokaže sledeči pregled: S svojimi igralci smo uprizorili dvakrat igro »Mlinar in njegova hči« in »Božja roka«. Po enkrat pa »Nevesta iz Amerike« in »Kofe in tobak«. Poleg tega smo imeli lepo uspeli Materinski dan in »Kmčki dan« s tekmo koscev. Gostovala pa so sledeča društva: Globasnica z igro »Trije ptički« in »Bedak«, Vogerče z igro »Begunka«, Škocijan z igro »Z lastovkami« in pri proslavi obletnice osvobojenja Dobrla vas z igro »Mati«.

Po dolgem trudu se je posrečilo odboru posojilnice in hranilnice dobiti v svojem lastnemposlopu popolnoma izropane prostore nazaj. Prav tam je tudi nova društvena soba in knjižnica, ki je odprta vsako nedeljo dopoldne. Vsi prijatelji slovenskega čtiva so vljudno naprošeni, da vrnejo društvu čimprej izposojene knjige, odnosno da mu darujejo svoje zasebne knjige, da bo mogoče knjižnico čimprej urediti in odpreti za javnost.

Poročevalski urad OF javlja:

Igralska skupina prosvetnega društva »Kočna« iz Sveč v Rožu je preteklo nedeljo, 3. novembra, gostovala v Šmihelu pri Pliberku. Igralci iz Roža so pokazali Šmihelčanom z uprizoritvijo igre Mateja Bora »Raztrganci« trpljenje slovenskega ljudstva pod nemškim okupatorjem in umazano vlogo domačih izdajalcev. Dvorana je bila nabit polna. Prireditev je obiskalo nad 600 gledalcev, mnogo pa jih je moralo domov, ker niso mogli več v dvorano. Obiskovalce je silno navdušila igra, pa tudi dobri igralci, ki so svoje vloge živo podajali. Dekleta iz Sveč so lepo zapela nekaj narodnih pesmi. Tone Jelen je v svojem govoru pred uprizoritvijo primerjal vsebino igre z vsakdanjim življenjem, ki ga doživljajo koroški Slovenci.

Ljudje so bili nad prireditvijo tako navdušeni, da skoraj niso hoteli domov. Po predstavi so obstopili rožanske igralce ter jim izražali svojo naklonjenost in priznanje.

ŽELEZNA KAPLA

Dne 20. oktobra popoldne je bila na Obirskem kulturna prireditev. Domača igralska skupina je igrala igro Matija Grudna in burko »Jeza nad petelinom«. Pevski zbor je zapel lepo izbiro narodnih pesmi in mladinke so s petjem pokazale, kaj znajo. Ker je dvorana zelo majhna, se je prireditve lahko udeležilo samo okoli 100 ljudi. Prihodnjo nedeljo ima obirska igralska skupina namen uprizoriti »Divjega lovca«, ki pa ga bo zaradi pomanjkanja prostora mogoče igrati samo pri lepem vremenu in na prostem.

Ker so postelje v celicah ječe v Železni Kapli zelo zanemarjene, si je mladinec in bivši partizan Erik Pečnik zlomil levo roko, ko se je podrla postelja. Sploh so celice zapora v obupnem stanju. Ena nima oken, druga ne peči, tretja ima slabo peč, da se sploh ne more kuriti. Tako morajo naši mladinci, ki so zaprti iz neznanih vzrokov, v teh zaporih razen krivice trpeti še mraz, kar je pri njihovi sedanjih prehrani nevarno za zdravje. Erik Pečnik je moral zaradi omenjene nesreče v bolnišnico v Celovec.

POZDRAVNO PISMO KOROŠKIH SLOVENCEV IZVRŠNEMU ODBORU OF SLOVENIJE

Poročevalski urad OF javlja iz Celovca:

Pokrajinski odbor OF za Slovensko Koroško je odposlal Izvršnemu odboru OF slovenskega naroda k uspešnim volitvam tole pozdravno pismo:

»Izvršnemu odboru OF slovenskega naroda v Ljubljani. Volitve poslancev v slovensko ustavodajno skupščino so mogočen uspeh, ki ga je dosegla OF slovenskega naroda. Enotnost slovenskega ljudstva je prišla prav pri teh volitvah najbolj do izraza. Izid volitev je ponovno potrdil zaupanje v pravilno pot, ki jo je OF pokazala slovenskemu ljudstvu v njegovih najtežjih časih. Mogočni uspeh OF smatramo koroški Slovenci tudi za svoj uspeh in za močno oporo v svoji borbi. Zmaga OF v Sloveniji je tudi del naše zmage. Pri tej priložnosti koroški Slovenci, združeni in enotni v OF za Slovensko Koroško, ponovno izražajo svojo solidarnost in borbeno enotnost z vsem slovenskim narodom.

Celovec, 31. oktobra 1946.

Pokrajinski odbor Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško.«

PODGORJE

V soboto, dne 19. oktobra smo na tukajšnjem pokopališču položili k zadnjemu počitku zemeljske ostanke tovariša Joškota Legata.

Vzrok Joškotove prezgodnje smrti je bila njegova zavest povezanosti s slovenskim narodom. Zadnje mesece nacističnega režima je bil poklican k vojakom in prišel na fronti v Vzhodno Štajersko. Kot zaveden Slovenec se seveda ni mogel sprijazniti s tem, da bi se boril proti Slovanom. Pred tovariši je spregovoril besede, ki so postale zanj usodne: »Ko pridejo drugačni časi, pa gremo na nasprotno stran — k partizanom!« Med tovariši se je našel izdajalec, ki je to naznanil nemškemu častniku. Joškota je zaradi teh besedi vojaško sodišče obsodilo na smrt in 10. aprila 1945 je krogla iz morilčeve roke končala to mlado, še ne 18 letno življenje. Njegovo truplo so sedaj prepeljali domov, da bo Joško počival v svoji domači slovenski zemlji, ki jo je tako iskreno ljubil.

Domači župnik, g. dr. Hornböck, je v svojem nagovoru razložil vzrok Joškotove prerane smrti. V imenu OF se je poslovil tov. Martinjak Simej z besedami, ki so vsem segle globoko v srce. Tov. Simej Janah pa se je od mrtvega tovariša — zavednega mladinceva Joškota — poslovil v imenu mladincev.

Joškotovemu očetu, ki je v zadnji vojni izgubil oba sina, pa izrekamo naš iskreno sožalje. Naj mu bo v tolažbo, da je vzgojil sina, ki je vedel, zakaj umira.

OF ZA SLOVENSKO KOROŠKO POVABLJENA NA VSESLOVANSKI KONGRES V BEOGRADU

Kakor znano se bo 8. decembra tega leta začel v Beogradu vseslovanski kongres. V teku so obsežne priprave.

Tudi Osvobodilna fronta za Slovensko Koroško je sprejela vabilo, naj pošlje na kongres svoje delegate. Na kongresu bodo zastopani vsi slovanski narodi.

NAZNANILO

V nedeljo 17. novembra ob 14. uri bo v Št. Rupertu pri Velikovcu velik partizanski pogreb. Prekopali bomo nad 70 borcev in bork, ki so padli na Svinji planini in njenem vznožju.

Vsi iskreni antifašisti, ki ste s simpatijami sledili borbi teh junakov in jim po možnosti tudi pomagali, ste vabljeni, da se tega pogreba v obilnem številu udeležite in s tem pokažete vašo hvaležnost njim, ki so za našo boljše bodočnost dali svoja življenja. Zbirališče je ob 13.30 pri narodni šoli v Št. Rupertu.

Za prevzem in shrambo koles bo preskrbljeno! Pripravljali odbor.

Treba je ustvariti nezlomljivo protifašistično enotnost

S prvega kongresa komunistične stranke Avstrije na Koroškem

Pretekli petek, 1. novembra, se je pričel v Beljaku prvi kongres komunistične stranke Avstrije na Koroškem. V imenu Centralnega komiteta KPA sta se kongresa udeležila predsednik KPA Kopleng in minister dr. Altman. Zasedanje je odprl predsednik KPA za Koroško Tschofenig.

V svojem pozdravnem nagovoru je narodni svetnik Kopleng govoril o položaju Koroške kot obmejne dežele in med drugim dejal: »Kongres stranke na Koroškem je za vso Avstrijo velikega pomena. Koroška je dežela, ki meji na novo Jugoslavijo. Jugoslavija je v sodelovanju z mogočno Sovjetsko zvezo in z drugimi svobodoljubnimi narodi postala steber demokratičnih in naprednih sil. Zato ni noben slučaj, če vse reakcionarne sile, posebno pri nas na Koroškem, hujskajo proti tej državi. S tem skušajo ustvariti napetost, da bi pod pretvezo neke zunanje nevarnosti odvrnili pozornost od vprašanj, ki jih je treba rešiti v notranjosti. Odnosaji med nami in Jugoslavijo pa bodo tem boljši, čim bolj bomo znali zaščititi pravice Slovencev na Koroškem; bodo toliko boljši, kolikor bomo znali poskrbeti, da bodo iztrebljeni ostanki fašizma in velenemškega šovinizma.«

V teku zasedanja je imel predsednik Kopleng tudi daljši govor, katerega glavne misli pa so že podane z njegovimi izjavami v dunajskem parlamentu. Svoj govor je končal s sledečimi besedami:

»Široke plasti prebivalstva začnejo spoznavati, da taka politika vlade vodi vse bolj v slepo ulico. V današnjem položaju obstoja nevarnost, da ljudstvo ne bo izgubilo samo vere v demokracijo, ampak sploh ne bo verjelo več v možnost avstrijske samostojnosti. In to je prav tisto, kar reakcija hoče. Ona hoče privedi tako daleč, da se bo zdel kot zadnji izhod nastop »strica iz Amerike«, da bo tako Avstrija postala kolonija tujeja monopolnega kapitala, samo da bi se na ta način rešili privilegiji neke tanke plasti.«

IZ GOVORA ZASTOPNIKA KOROŠKIH SLOVENCEV

V imenu koroških Slovencev je govoril na kongresu Miha Rigl, ki je v svojem obširnem govoru med drugim izjavil:

»Misel na dokončno združitve vseh Slovencev, močna težnja po pravičnejšem družbenem redu in srečnejšem življenju delovnega človeka ter neizprosna volja do odpora proti osvra-

ženemu fašizmu so bile tiste sile, ki so mobilizirale stotine in stotine naših mož, žena in mladine v vrste slovenskih partizanov — torej v vrste tistih, ki so z orožjem v roki in pripravljeni vsak čas darovati tudi življenje, dokazali svojo globoko ljubezen do našega naroda. Borba in njeni vzviseni cilji so dajali vero v zmago naše pravične stvari tisočim izseljencem in trpinom v koncentracijskih taboriščih, da so tako junaško prenašali trpljenje in vztrajali.

V tej veličastni borbi, v kateri je slovenski narod na Koroškem pod vodstvom Osvobodilne fronte nudil tudi vso podporo in pomoč avstrijskim antifašistom in s tem dokazal, da mu je tuja vsaka šovinistična miselnost, so koroški Slovenci prispevali dragocen delež in pretrpeli težke in krvave žrtve. Številke 4000 pregnanih

Za vojne zločince vse ugodnosti - za protifašiste zapor

Poročevalski urad OF poroča:

Celovec, 31. oktobra 1946. Slovenska Koroška je priljubljeno zatočišče in letovišče inozemskih fašistov in med temi elementi je tudi mnogo vojnih zločincev. V občini Otok ob Vrbskem jezeru, ki šteje samo okoli 900 prebivalcev, je nad 400 inozemskih fašistov, od teh je 165 Jugoslovancev. Značilno za koroške oblasti je to, da je okrajno glavarstvo v Celovcu zavrglo predlog prebivalstva občine Otok, po katerem naj bi sestavljali občinski denacifikacijski odbor po en zastopnik vsake stranke. Namesto tega predloga je okrajno glavarstvo postavilo za Avstrijsko ljudsko stranko dva zastopnika, za Socialistično in Komunistično stranko ter za OF, ki so izrazito protifašistične stranke, pa samo enega zastopnika za vse 3 skupaj. Takšen način postavljanja denacifikacijskih odborov onemogoča pravilno odстранjanje fašistov iz javnega življenja.

Na Slovenskem Koroškem je našel zatočišče in celo možnost aktivnega delovanja dr. Ludvik Puš, šef informacijskega urada bivše izdajalske pokrajinske uprave za Ljubljansko pokrajino, ki je v dobi nacizma v Ljubljanski pokrajini neposredno sodeloval z nemškim fašističnim okupatorjem ter organiziral pogrome na partizane in sodelavce v narodnoosvobodilnem gibanju. Soodgovoren je za stotine umorov in nečloveških mučenj. Ludvik Puš je na listi jugoslovanskih vojnih zločincev in ga zahtevajo jugoslovanska oblastva. Na Ko-

in izseljenih, več sto padlih in ubitih sinov našega naroda in nad 2000 borcev v partizanskih odredih dostojno in jasno pričajo o resni udeležbi vsega slovenskega ljudstva na Koroškem v oboroženem boju proti fašističnemu nasilju. Kljub vsemu temu in kakor v posmeh vsem tem svetim žrtvam slovenskega naroda na Koroškem pa so se znašli koroški Slovenci po odhodu junaške Jugoslovanske armade, osvojiteljice, spet pod pritiskom starega tradicionalnega narodnega in socialnega zatiranja, ki se izraža v enakomeri v našem političnem, kulturnem in gospodarskem življenju.

Tak je položaj v deželi in prav zaradi tega, tako je dejal h koncu zastopnik koroških Slovencev, »si moramo prizadevati z vsemi silami, da ustvarimo in poglobimo nezlomljivo protifašistično enotnost v boju za dokončno osvobodjenje slovenskega naroda na Koroškem, v boju za resnično ljudsko demokracijo in za boljše življenje vsega slovenskega in avstrijskega delovnega ljudstva.«

roškem je sodeloval celo v »Koroški kroniki«, časopisu v slovenščini, ki ga izdaja britanska obveščevalna služba v Celovcu. Pod članke v časopisu se je podpisoval s polnim imenom.

Tako imenovana zaporna cona, ki prereže Slovensko Koroško na dva dela, je neprehodna za mnoge protifašiste — koroške Slovence. Tudi vidnim funkcionarjem slovenskih protifašističnih organizacij so bila dovoljenja za prehod brezobzirno odklonjena. Na ta način je močno ovirano delo slovenskih protifašističnih organizacij. Vojni zločinec Puš in nešteto drugih fašističnih zločincev pa dobivajo dovoljenja za prekoračenje zaporne cone brez nadaljnega. Omogočeno jim je svobodno gibanje po Koroški, kjer opravljajo svojo strupeno propagando proti demokratičnim narodom in organizacijam.

Na Slovenskem Koroškem se tudi v nezmanjšanem obsegu nadaljujejo aretacije slovenskih protifašistov. V Šmarjeti pri Pliberku so 26. in 28. oktobra aretirali Kolenika Filipa, ki je bil nad eno leto partizan, v borbi ranjen in je danes invalid. Aretirana sta bila tudi 17 letni Lojze in 15 letni Joško Kolenik. Prav tako je še vedno zaprtih mnogo slovenskih protifašistov iz drugih krajev.

Te razmere na Slovenskem Koroškem so dokaz, da delovanje varnostnih oblasti ni naperjeno proti nacistom in fašističnim zločincem, ampak predvsem proti koroškemu protifašističnemu prebivalstvu, ki vidi v obstoječih razmerah nadaljevanje tradicionalnega zatiranja kor. Slovencev.

NEKAJ O VAŽENBERSKEM OBČINSKEM URADU IN O SOLI

Važenberski nacisti so se po zlomu Hitlerjeve Nemčije v majniških dneh lanskega leta sicer nekoliko potuhnil, toda ob pogledu na nacistični spomenik v Šmarjeti so se kmalu opogumili in spet znašli; nemudoma so vzeli krmilo v svoje roke ter kratko in malo sestavili nov občinski odbor iz svojih vrst. Tajnik tega provizoričnega občinskega odbora, nadučitelj Lorenz Messner iz Malega Št. Vida, je 11. junija 1945 ob grobu nacističnega celičnega vodje Leona Fortina in nacističnega občinskega tajnika Valentina Jelena v žalnem govoru v imenu novega občinskega zastopstva takole povedal: »Obljubljamo — in to naj bo žalujočim ostalim v tolažbo — da bomo skušali nadaljevati njih delo v istem duhu. Onadva bosta v nas živela dalje.« Za pravilno oceno teh besedi je treba vedeti, da je bil nadučitelj Messner pod Hitlerjem znan propagandistični govornik. Dne 19. marca 1938 je v gostilni pri Znidarju v Št. Jurju na Vinogradih svoj prvi javni propagandistični govor, ki je bil poln praznih hitlerjanskih obljub, končal s temile besedami: »Če vse to, kar sem v svojem govoru izvajal, ni res in če se dane obljube pod Hitlerjevo vlado ne bodo izpolnile, mi lahko vsakdo pljune v obraz.« Ni znano, ali mu je kdo pljunil v obraz, znano pa je, da je po razsulu Hitlerjeve Nemčije postal občinski tajnik v naši občini in v tej službi ostal čez leto dni. Znano je tudi to, da je vse doslej ostal kot nadučitelj na svojem starem mestu v Malem Št. Vidu. Ali naj bo to poročstvo, da se bo šolski pouk v Malem Št. Vidu pod njegovim vodstvom vršil v popolnoma protinacističnem duhu in v smislu novega šolskega zakona?

In kaj naj rečemo o šoli v Šmarjeti? Lani smo dobili novega nadučitelja v osebi Franca Andritscha, ki je prišel z Rude in o katerem nam je znano, da je registriran nacist. Pred kratkim je na uradnem mestu padla o njem izjava, da je »ein grosser Slovenenfeind«. Ta izjava nas ni preveč presenetila, kajti to smo že vedeli, odkar je smatral za potrebno, da v Šmarjeti ustanovi nemško pevsko društvo.

Na Zelinje pa je letos prišla iz Tinj nova šolska načelnica, gospa Maklin, sestra prejšnje želinjske načelnice, proslule ilegalne, fanatične nacistke, Berte Ibovnik, žene prav tako proslulega SS-ovca in gestapovca Hugoja Ibovnika. Imela bo priložnost pokazati, če je drugega duha kot njena sestra in če je pripravljena popraviti, kar je sestra s svojim zločinskim ravnanjem v Hitlerjevi dobi zakrivila nad slovensko deco, ki jo je celo izven šole strogo nadzorovala in ji prepovedovala uporabo materinskega jezika.

Koroška V BORBĀ

Iz novejšje zgodovine koroških Slovencev

Nadaljujemo z izvlečkom iz spomence koroških Slovencev na Medzavezniški kontrolni svet na Dunaju.

»Izjava, ki jo je zahtevala britanska vojaška vlada v Celovcu kot pogoj za legalizacijo slovenske stranke, je značilna za razmere na Koroškem, zato jo hočemo v naslednjem na kratko analizirati.

Točke 1—4 in 6 omenjenih pogojev so v skladu s splošnimi pogoji, ki jih je Medzavezniški kontrolni svet določil za vse avstrijske stranke. Te zahteve so seveda upoštevali tudi koroški Slovenci, kar nazorno dokazuje program »Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško«, še bolj pa njen oboroženi odpor proti nacizmu. Z ozirom na dosedanjo tradicijo OF bi bilo odveč podpisovati navedene točke, ker jih je Osvobodilna fronta izpolnjevala že prej brez pismene obveze. Zato pa točka 5 omenjenih pogojev zasluži prav posebno pozornost:

»Nikoli ne bomo niti reklamirali ali zahtevali, niti predlagali ali namigo-

vali na kakršno koli revizijo ali spremembo ali modifikacijo obstoječe avstrijsko-jugoslovanske meje.«

Ugotavljamo:

1. Gornja zahteva je v popolnem nasprotju z izjavami zaveznikov pri odhodu jugoslovanske armade v maju leta 1945 z ozemlja Slovenske Koroške, ki ga je osvobodila jugoslovanska armada. »Kärntner Nachrichten«, organ PVB 8. britanske armade, št. 5. z dne 20. maja 1945, v članku »K položaju na področju Trsta in delov Koroške« piše o izjavi maršala Aleksandra (tedanjega vrhovnega poveljnika britanskih oboroženih sil v Sredozemlju) sledeče:

»Maršal Tito zahteva za Jugoslavijo ozemlje v Italiji, okoli Trsta in del Koroške s Celovcem. Načelno nimamo ničesar proti takim zahtevam, ki bodo na mirovni konferenci proučene in pravično ter nepristransko rešene.«

V istem glasilu št. 7 z dne 22. maja 1945 se glasi:

»V londonskih političnih vrstah za-

trjujejo, da odhod jugoslovanske armade s Koroške v nobenem primeru ne more vplivati na zahteve, ki jih bo Jugoslavija postavila glede Koroške na mirovni konferenci.«

V isti številki je nadalje sledeča ugotovitev:

»Jugoslovanski radio izjavlja: Naše čete bodo umaknjene s Koroške. Odhod naše armade pa še ne pomeni, da se odpovedujemo našim upravičenim zahtevam do tega ozemlja.«

2. Gornja zahteva je prav tako v popolnem nasprotju z odgovorom britanske vojaške vlade z dne 9. julija 1945, citiranim v prvi spomenici koroških Slovencev Zavezniškemu kontrolnemu svetu na Dunaju, kjer je v točki 2. izrecno poudarjeno, da bo o reviziji meja na Koroškem odločala mirovna konferenca. S tem britanska vojaška vlada uradno priznava, da je vprašanje koroških meja odprto.

3. Gornja zahteva ni v skladu s splošnimi pogoji Zavezniškega kontrolnega sveta za ustanavljanje novih strank. Koroški Slovenci ne moremo razumeti, zakaj bi morali sprejeti še prav posebne pogoje, ko smo se vendar z orožjem v rokah borili proti nacizmu in s tem tudi doprinesli svoj delež na strani antifašistične koalicije za zmago nad fašizmom, medtem ko za Avstrijce, ki so do zloma nacizma stali na strani nacistične Nemčije, zado-

ščajo pogoji Zavezniškega kontrolnega sveta.

4. Koroški Slovenci so se borili z orožjem v roki na strani zaveznikov, doprinesli krvave žrtve, bili preganjani, po nacizmu izseljeni, sojeni in streljani, vse zato, ker so imeli odločno voljo, da se po uspešno končani borbi združijo s svojim matičnim narodom v Jugoslaviji. Popolnoma nemogoče bi bilo pričakovati, da bi se koroški Slovenci po vsem, kar so pretrpeli v zadnjih desetletjih in v letih fizičnega iztrebljanja, mogli danes odreči svojemu temeljnemu idealu. To bi se reklo, da se odpovedujejo vsem svojim žrtvam, da gredo s prezirom preko prestanega gorja, da so se voljni podrediti položaju, ki so ga imeli prej in za katerega ne bi bilo potrebno niti kaplje krvi in ne prestatati niti enega dneva zapora. Z ozirom na izkušnje zadnjih desetletij nemškega gospostva in z ozirom na stanje, v katerem so danes koroški Slovenci, bi to pomenilo podpisati smrtno obsodbo slovenskega naroda na Koroškem.

5. Smatramo, da je gornja zahteva v kričečem nasprotju z najosnovnejšimi demokratičnimi načeli, ki so jih proglasili veliki zavezniki v Atlantski listini, na moskovski in teheranski konferenci itd. in za katera je bilo prav v tej vojni žrtvovanih na milijone človeških življenj.

Maršal Josip Broz—Tito:

Obletnica Velikega oktobra

(Odlomek iz članka, objavljenega v »Borbi« leta 1942)

Preteklo je četrto stoletje, odkar so na eni šestini zemeljske oble uresničeni ideali zatiranih, izrabljenih in izkoriščanih ljudi vsega sveta. Preteklo je 25 let, odkar so se zatirani in trpinčeni narodi carske Rusije pod vodstvom Boljševiške partije z genialnim Leninom na čelu otrsli osovražene srednjeveške caristične tiranije in ustvarili veliko, močno državo, bratsko skupnost narodov, Sovjetsko zvezo. To so bili težki časi za narode Rusije. Izčrpana v triletni imperialistični vojni, v nepravilni vojni, v kateri so milijonske ljudske množice caristične Rusije služile za topovsko hrano na raznih svetovnih bojiščih ruskim in tujim imperialistom — se je Rusija, delovna Rusija, Rusija vseh narodov, ki v njej žive, dvignila kakor yelikan, da vrže breme s sebe in ustvari boljše in srečnejše življenje. da za vselej onemogoči povratek starega.

Težko je bilo rojstvo te nove velike države, države delavcev in kmetov. Sovražniki, notranji in zunanji, so napenjali vse svoje sile, da bi vzpostavili stari caristični red plemičev in knute, red ropanja, korupcije in brezpravnosti, red carskih ovaduhov, ki so hoteli znova vreči narode v okove. Toda začuda, narodi bivše carske Rusije, ki so bili skoraj popolnoma izčrpani in ekonomsko uničeni v triletni imperialistični vojni, narodi, ki jim je postala vojna zoprna, so se dvignili z nezaslišano silo zoper sovražne kontrarevolucionarne sile in z neznansko drznostjo in

junaštvom v dolgi in težki borbi obranili pridobitve Velike Oktobrske revolucije. Večinoma slabo oborožene, slabo oblečene in lačne, toda prepojene z neomajno vero v zmago svoje pravične stvari so se delovne množice vasi in mest Sovjetske zveze borile proti vsem tem silam, dokler končno niso zmagale.

Preteklo je 25 let, četrto stoletje, odkar stoji velika in močna sovjetska država, ki sveti zatiranemu človeštvu kakor ogromen svetilnik. Toda ta leta so leta orjaške borbe in nadčloveških naporov, naporov velike skupnosti, ki ustvarja sebi in svojemu potomstvu srečno in veliko bodočnost. V četrto stoletje je bila iz razrušene in zaostale države ustvarjena velika industrijska država. Zaostali ruski mušiki z malo zemlje, ki so jo obdelovali z lesenimi plugi, so postali napredni kolhozniki, ki z najmodernejšimi sredstvi obdelujejo svojo zemljo. Iz nepismene in kulturno zaostale države je bila ustanovljena najkulturnejša država na svetu, s katere znanstvenimi izsledki se okorišča ves svet. V teh 25 letih orjaških naporov in borbe je bil uresničen socializem, ustvarjeni so bili pogoji za nezaslišan polet v tehniki, znanosti, vseljidski prosveti in v gospodarski blaginji vseh narodov Sovjetske zveze.

Vendar vseh teh 25 let sovražniki Sovjetske zveze niso mirovali. Na vse mogoče načine so motili mirno izgradnjo držav socializma in se skrivaj pri-

pravljali, da še enkrat poskusijo uničiti pridobitve velike ruske revolucije. Narodi Sovjetske zveze pa pod vodstvom Boljševiške partije z velikim in modrim Stalinom na čelu niso niti trenutek pozabili na nevarnost, ki je neprenehoma pretila njihovi socialistični državi. Ustvarjali so svojo obrambno silo, svojega ljubljence — Rdečo armado, ki je 25 let ščitila mirno izgradnjo socializma in ki jo v teh usodnih dneh borbe na življenje in smrt občuduje zaradi njenega junaštva vse napredno človeštvo.

V 25 letih življenja in razvoja Sovjetske zveze v kapitalistični sosesčini je bila na veliko socialistično državo izlita ploha klevet, laži in podtikanja. Na vse kriplje so reakcionarji prepričevali, da bi v svet ne prodrla resnica o razvoju, o orjaškem napredku Sovjetske zveze. Najreakcionarnejše sile v Angliji, Franciji itd., prežete z mržnjo do te velike dežele napredka in blaginje, so z vsemi štirimi podpirale nemški fašizem, s čigar pomočjo so menile, da bodo ugonobile državo delavcev in kmetov. Toda zaradi protislovij v kapitalističnem svetu se je nemški fašizem tako okreplil, da se je spremenil v fašistični zavojevalski imperializem in zasužnjil vso Evropo, zapretil vsemu človeštvu. Orožje, ki so ga evropske reakcionarne klike kovalale za borbo proti Sovjetski zvezi, se je spremenilo v orožje, ki je zapretilo vsemu svetu, pa tudi onim, ki so ga bili kovalili.

ČEŠKOSLOVAŠKA V DELU IN OBNOVI

Ko je Češkoslovaška letos praznovala svoj državni praznik, 28. oktobra, je minilo ravno leto dni, kar je stopil v veljavo zakon o podržavljenju. Istovestno pa je bil razglašen dveletni obnoveni načrt, ki velja za dobo od 1. januarja 1947 do 31. decembra 1948. 60 odstotno podržavljenje industrije se je izkazalo navzlic zelo velikim povojnim težavam zelo uspešno. To kažejo že same številke o proizvodnji, ki so v vseh industrijskih panogah znatno višje kakor pred enim letom.

Nekaj primerov: proizvodnja premoga je narasla od 290.000 ton v mesecu oktobru 1945 na 1.227.000 ton v letošnjem avgustu. Češkoslovaška ima danes za polno tretjino več električnega toka kakor pred vojno. Lanskega oktobra je znašala proizvodnja surovega železa 47.000 ton, letos septembra pa že 88.000 ton. Proizvodnja jekla je v istem času narasla od 81.000 ton na 152.000 ton ter je tako že dosegla 70 odstotkov predvojne proizvodnje. Danes izdeluje Češkoslovaška štiri in polkrat več železniških vagonov kakor pred vojno. Železnice so že dobile 7.000 vagonov, kar je že cela desetina celotnega voznega parka. Proizvodnja avtomobilov in cementa dosega že dve tretjini predvojnega stanja. Tekstilni izdelki vsebujejo že 40 odstotkov bombaža ali ovčje volne. Celotna proizvodnja pa znaša kakih 70 odstotkov predvojne. Na mesto sto tisoč nemških industrijskih delavcev, ki so od avgusta 1945 do letošnjega septembra odšli v Nemčijo, so stopili češki in slovaški delavci.

INDUSTRIJA NA POTI K RAZCVITU

Češkoslovaška vojna škoda je bila ocenjena na 400 milijard predvojnih kron. 40 milijard odpade na industrijo, zaradi česar seveda v enem letu še ni bilo mogoče spraviti vsega v stari tir. Del industrije, posebno pa težka industrija, še dela z izgubo. Te izgube znašajo letos: rudarstvo 1.087 milijonov, energetično gospodarstvo 51 milijonov, plavži 896 milijonov. V nasprotju s temi pa kažejo druge industrijske panoge že velike dobičke; med njimi kemična industrija 400 mi-

lijonov, proizvodnja stekla 100 milijonov, papirna industrija 83 milijonov, industrija usnja 426 milijonov, tekstilna industrija 287 milijonov. Tako že lahko govorimo, da je industrija na prehodu k procvitu.

Narodno gledališče v Pragi

CENE IN PLAČE SO V SORAZMERNI

Češkoslovaška je ena izmed tistih prav redkih dežel, ki so jih zasedli Nemci in se tam življenjske razmere delovnih plasti v primeri s predvojnimi časom niso poslabšale. To je možno samo zategadelj, ker zaradi podržavljenja tisti del narodnih dohodkov, ki so jih prej pobasali v svoje žepe kapitalisti in verižniki, koristi sedaj vsemu ljudstvu. Vrednost današnje krone je približno trikrat manjša kot vrednost predvojne krone. Delavska družina potrebuje torej danes za življenje trikrat več denarja kakor pred vojno. Vendar pa je sorazmerno narasel tudi zaslužek. Marca 1939 je znašal povprečen zaslužek na uro 3,45

Kč, julija letos pa 10,43 Kč. Plače najnižjih kategorij so se seveda mnogo bolj povečale kot plače višjih kategorij; tako da živi delavec, ki je bil pred vojno najslabše plačan, danes bolje kakor prej. Položaj družin, ki imajo

mного otrok, pa je bil olajšan z uvedbo posebnih doklad.

Socialna politika ljudske demokracije se še razločneje izraža v povišanju rent. Povprečna invalidska renta, ki je znašala leta 1938 1.585 Kč, se je povišala na 10.303 Kč. Tudi starostne rente so se več ko šestkratno povečale. Rente za vdove so se povišale kar osemkrat, za sirote pa trinajstkrat. Prej je bil v vsaki delavski družini vsaj en brezposeln; danes pa primanjkuje 500.000 delavcev. Bič brezposelnosti se ne bo več povrnil.

Ljudska demokracija je poskrbela za to, da si delavec za svojo plačo lahko tudi kaj kupi. Kajti vrednost povišanja plače je kaj dvomljiva, dokler lahko dobiš blago samo na črni borzi.

Krompir, mleko, sadje, zelenjava, sir, perutnina, vse to je v prosti prodaji. Živilski obroki so bili že večkrat povečani. Na teden znašajo na primer: kruha ali belega peciva 3 kg, maščobe 18 dkg, mesa 50 dkg, sladkorja 35 dkg itd. V prvih devetih mesecih tega leta je bilo izdanih 1.667.710 nakaznic za delovne čevlje. Druge vrste čevljev dobi prebivalstvo 15 milijonov, kar znaša 50 odstotkov običajne potrošnje. Oblačilno nakaznico je res mogoče izkoristiti, dočim za plateno blago ni treba več točk. To dobiš po uradnih cenah. Črne borze pa je manj kakor v kateri koli drugi deželi.

Na tisoče kmetov je dobilo zemljo po agrarni reformi. Obnovo gospodarstva jim je omogočilo zvišanje cen žitu, mesu in mleku. Oddajo strogo nadzorujejo. Po drugi strani pa imajo prednost pri dobavi industrijskih proizvodov tisti kmetje, ki prostovoljno oddajajo svoje pridelke.

Bolje postaja. Delavci in kmetje to čutijo in se ob nedeljah prostovoljno javljajo na delo, da bi se blaginja čim prej dvignila. Kar bodo več pridelali, to bo prišlo vsemu ljudstvu prav.

Zdaj jim je pred očmi dveletni načrt, ki bo blaginjo dežele še bolj stopnjeval. Vse to je napravilo letošnji 28. oktober, kljub prehodnim težavam, za dan posebnega veselja.

USPEHI GOTTWALDOVE VLADE

Današnji položaj v Češkoslovaški označuje energično izvajanje načrta, ki si ga je zadala vlada Kl. Gottwalda. Že v prvih mesecih je dosegla pomembne uspehe. Predvsem je uredila državnopravne odnose med češkim in slovaškim narodom na temelju popolne enakopravnosti obeh slovanskih narodov in jamstva za neporušeno enotnost republike (enotna zakonodaja, razširitev pristojnosti osrednje vlade). Novo ustanovljeni svet opolnomočencev, ki je izvršni organ vlade na Slovaškem, je zaprisegel republikli in ministrskemu predsedniku Gottwaldu ter pričel z delom za enoten češkoslovaški vladni program. Ureditev slovaško-čeških odnosov je mnogo pripomogla k izdelavi nove ustave.

Sovjetska zveza zelo podpira narodno gospodarstvo Češkoslovaške. Na temelju sovjetsko-češkoslovaške gospodarske pogodbe, ki jo je sklenilo vladno odposlanstvo pod Gottwaldovim vodstvom v letošnjem juliju, je izročila sovjetska vlada med drugim češkoslovaški državi brezplačno v last tovarno za izdelovanje umetnega bencina v mestu Mosti, ki so jo med vojno sezidali Nemci. To podjetje, ki je po velikosti drugo te vrste v Evropi, je češkoslovaškemu gospodarstvu že prihranilo 3 in pol milijarde Kč na ta način, da je v veliki meri krilo potrebe Češkoslovaške po bencinu, ki ga ji ni treba sedaj uvažati iz tujine. Do leta 1948 pa bo ta tovarna krila vse potrebe domače potrošnje. Podjetje že danes oskrbuje številna mesta na severu s plinom in gradi plinovod do Prage.

Notranja ureditev češkoslovaške demokracije seveda ni vseč reakcionarjem, ki z vsemi sredstvi poskušajo motiti mirno življenje v republici in ovirati njeno izgradnjo. Pripadniki izdajalca Tisa na Slovaškem so na primer lanskega avgusta v Bratislavi poskušali izrabiti kongres slovaških partizanov za svoje cilje. Uspeli niso. Kongres je zahteval temeljito očiščenje javnega življenja vseh ostankov fašizma ter se je izrekel za utrditev češkoslovaške državne enotnosti.

Ljudske množice so obsodile milo sodbo ljudskega sodišča nad člani tako imenovane protektoratske vlade. V tisočih resolucijah in na brezštevilnih demonstracijah so Čehi in Slovaki zahtevali, naj se proces obnovi. S tem v zvezi je sklenila vlada, da bo preštudirala pravne osnove za ponovitev sodne razprave.

Češkoslovaško ljudstvo podpira zunanjo politiko svoje vlade, ki stremi za utrditvijo miru in splošne varnosti. Ljudske množice pa budno spremljajo spletke mednarodne reakcije in stojijo na straži miru, ki ga dežela tako neobhodno potrebuje, da bi lahko v miru uresničila svoj veliki načrt povojne obnove.

BOGATA SADNA LETINA V SLOVENIJI

Letos je bila tudi v Sloveniji izredna sadna letina, čeprav je ponekod razsajala toča. Sadjarski strokovnjaki so že v začetku poletja napovedovali, da bo Slovenija pridelala letos kakih 8 do 9 tisoč vagonov jabolok. Ocene so se v glavnem izpolnile.

Pred vojno je Slovenija izvažala večino sadja v Avstrijo in Nemčijo. Ker pa sedaj razmere v obeh omenjenih državah še niso urejene, je bilo treba poiskati druga tržišča. Javne oblasti v Sloveniji in z njimi državno trgovsko podjetje »Sadje« so že v začetku sezone iskale trg za jabolka v Češkoslovaški. Ker pa je bila tudi na Češkem sadna letina zelo dobra, so se po začetnih izvozi pokazale nekatere težave. Naposled se je posrečilo, da je Češkoslovaška pristala na uvoz nad 1100 vagonov jabolok iz Slovenije.

Povpraševanja po jabolkih so prišla tudi iz Trsta, ki bo v celoti sprejel okoli 500 vagonov jabolok iz Slovenije. Tudi Francija, Belgija in celo Palestina se zanimajo za slovenska jabolka, ker po kakovosti daleč prekašajo jabolka iz drugih dežel. Prav tako se odpira novo ogromno tržišče za sadje iz Slovenije — Sovjetska zveza.

V središču slovenske sadne trgovine, v Mariboru, kjer ima družba »Sadje« že danes velika skladišča, je v teku prav sedaj delo, kakršno se v Sloveniji doslej ni opravljalo v taki izméri: s posebnim načinom zavijanja pripravljajo pošiljko 200 vagonov izbranih jabolok za Sovjetsko zvezo. 200 vagonov jabolok, to je okoli 12 milijonov plodov, bo treba pregledati, oviti v svilen papir in pazljivo zložiti v sadne zaboje. To delo opravlja sedaj okoli 350 ljudi. Če bodo v Sovjetski zvezi letos s sadjem iz Slovenije zadovoljni, potem se v prihodnjih letih ni treba več bati konkurence.

V časih pred vojno so imeli izvoz jabolok v rokah razni špekulanti, sedaj pa je poverjena celotna organizacija izvoza državnemu podjetju »Sadje«. To podjetje je priredilo v mariborskem, celjskem in novomeškem okrožju posebne tečaje za spoznavanje, sortiranje, vagonsko odpošiljanje sadja. Tečajev se je udeležilo nad sto tečajnikov. Državno podjetje »Sadje« dela roko v roki z Nabavno-prodajnimi zadrugami (Naproza). Tako na primer Naproza v Ptujju odpošilja vsak dan do dvanajst vagonov prvovrstnih jabolok. Za letos je izvoz zagotovljen. Vsi, ki imajo opravka z odpošiljanjem sadja v tujino, se zavedajo, da bodo od letošnje kakovosti sadja odvisna naročila za prihodnje leto. Precejšnje

težave so z organizacijo prevoza, ker je ponekod sadje do 30 km oddaljeno od železnice; drugod pa so težave z zaboji. Treba je bilo napraviti nad pol milijona zabojev za sadje in pri tem se je pokazalo, da so največje težave zaradi pomanjkanja žebeljev. Za skovanje sadnega zabojčka je potrebnih 6—8 dkg žebeljev, za 1 vagon približno torej 5 kg. Za 2000 vagonov jabolok, ki jih bo »Sadje« izvozilo, je potrebnih pet vagonov žebeljev.

Zanimivo je tudi, da se je z izboljšanjem gmotnega položaja delovnih množic domača potrošnja sadja močno povečala. Sadje je postalo vsakdanji dodatek k hrani delavca in nameščenca. Še veliko več pa se ga bo užilo v predelanem stanju. Po načrtu bo slo-

venska sadna industrija predelala nad 1000 vagonov sadja. Tovarna v Celju s svojimi podružnicami v Murski Soboti, Lendavi in Ljutomeru bo predelala v bodoče vsak dan nad deset vagonov jabolok. Od državnega podjetja »Sadje« bodo odkupila združna podjetja v Beogradu, Sarajevu, Splitu in drugod nad 500 vagonov jabolok iz Slovenije. Poleg tega bodo državne tovarne za predelavo sadja v Kragujevcu, Beogradu, Novem Sadu in drugod prevzele nad 300 vagonov jabolok iz Slovenije. Tako bodo slovenski kmetje zaradi dobre organizacije izvoza in predelave sadja ne samo lahko prodajali svoj pridelek, ampak bodo zanj tudi prejeli neprimerno večji izkupiček kakor pred vojno.

Ogrc (podjedec, črv), veliki škodljivec mladih sadnih drevesc

Iz jajčec rjavega hrošča se ne izleže zopet rjavi hrošč, temveč ličinka, ki jo imenujemo v pisni slovenščini ogrc. Koroški Slovenci pa podjedec, podjed ali črv. Izraz črv je nepravilen, ker to ni nikar črv in ga raje opustimo.

Neverjetno se sliši, da bi mali podjedec mogel uničiti tudi sadna drevesca, in vendar je res. Zaradi tega je podjedec eden najhujših škodljivcev v drevesničarstvu, kjer je toliko rjavih hroščev kot po koroških dolinah.

Če imamo toliko podjedcev, kakor jih je bilo med zadnjo vojno in sedaj, je nemogoče po naših dolinah vzgojiti divjake. Mlade rastlinice, ki so komaj vzklije iz peček ali koščic, podjed par prstov pod površino zemlje pregrize in rastlina se posuši. Ker so rastlinice male, se podjede ne zdi vredno, da bi se spuščal globlje za koreninami ene rastlinice, temveč se plazi približno vedno v isti višini dva do tri prste pod zemljo od rastlinice do rastlinice. Da se nažre, mu je potrebno vsak dan veliko rastlinic in drevesničar mora nekaj tednov po vzkalitvi ugotoviti, da je že skoraj vse uničeno. Čeprav še nekaj ostane, do konca leta so pa vendar vse oglodane in niso za rabo.

Podjedec ne napada samo mladih rastlinic v prvem letu razvoja, temveč tudi večja drevesca. Pred kakšnimi desetimi leti so mi ogrci napravili precejšnjo škodo. Drevesca neko leto niso napravila poganjkov in sem mislil, da je pač treba pognojiti. Zakopal sem torej rano spomladi drevescem gnoj, vendar tudi tisto leto niso uspevala. Ker sem videl, da na nadzemskem

delu drevesc, na listju in deblu ni kakšnih škodljivcev, ki bi mogli povzročiti slabi razvoj, sem izmaknil nekaj drevesc in vsa sem izmaknil prav lahko. Drobni koreninici, ki bi drevesca zadrževala, sploh ni bilo in tudi močnejše korenine s korenjačo (Wurzelhals) vred so bile oglodane.

Ker tedaj ni bilo toliko podjedcev kot sedaj in je bilo naslednje leto že hroščev, so si drevesca večinoma opomogla. Vendar so zaostala vsaj za nekaj let in za drevesničarja je tudi to precejšnja škoda, če mora drevesce nekaj let dalje gojiti, da dorastejo za prodajo.

Iz teh opazovanj v drevesnici je razvidno, da so sadna drevesca izpostavljena nevarnosti, da jih uničijo podjedci. Najbolj v nevarnosti so pa drevesca, ki smo jih komaj presadili.

Šele leto 1949 bo v naših krajih hroščev, torej, ki bi jih sadili letos jeseni, prihodnje leto ali leta 1948, bodo v nevarnosti, da jih uniči ali vsaj poškoduje podjedec. Komaj zasajenim drevescem podjedci bolj škodujejo kakor pa nepresajenim, ki so v bujni rasti. Sveže presajena drevesca še nimajo dovolj drobnih korenin; podjedci torej glodajo na korenincah, ki jih je drevesce prineslo iz drevesnice. Če so pa najvažnejše korenine blizu korenjače ali celo korenjača oglodane, drevesce ne more več tvoriti novih korenin in je zapisano smrti. Pri manjši poškodbi bo še kakšno leto hiralo in si šele po letih opomoglo, če mu bomo res posvetili vso skrb. Po predelih torej, kjer imamo veliko podjedcev, nikakor ni pri-

poročljivo, da bi letos sadili sadna drevesca. Pričakujemo lahko, da leta 1949 ne bo več toliko rjavih hroščev kakor lani in se torej ne bo izleglo toliko podjedcev. K razmnožitvi podjedcev so mnogo pripomogle mile zime, prikladno vreme itd. Tudi pobiranje hroščev se je v vojnih letih popolnoma zanemarjalo. Da se to ne bo ponovilo, bomo morali pač pri vsakem oranju za plugom pobirati podjedce in posebno leta 1949 napeti vse sile, da bomo pobrali čimveč hroščev. Pobiranje hroščev je seveda najučinkovitejše sredstvo, ker vsaka hroščeva samica izleže veliko desetih jajčec.

Gorjanci menda ne vedo dosti o rjavih hroščih in seveda tudi ne o podjedcih. Ko govoriš z Gorjancem o rjavem hrošču in podjedcih, opaziš da jih komaj poznajo, ker se nikoli ne pojavijo v takšnem številu, da bi ga na to opozorila povzročena škoda. Niti na sadnem drevetju, niti na polju in travnikih na gorah ni opaziti vidnejše škode, ki bi jo povzročili podjedci. Samo Gorjanci torej lahko brez skrbi sadijo sadna drevesca v teh podjedčnih letih, ne da bi jih uničili podjedci.

Kako spoznamo sadno drevesce, da ga nam uničujejo ogrci? Žal v zemljo ne vidimo. Ko so ogrci vse male koreninice požrli in močnejše oglodali, začne listje drevesca spreminjati lepo, zdravo zeleno barvo, listje obledi in končno predčasno odpade. Drevesce samo se pač še ne posuši takoj. Majhna sadna drevesca v drevesnici poginejo seveda prej, ker imajo manj korenin, male rastlinice divjakov (trnovcev) pa poginejo takoj in listje nima več časa bledeti in odpasti, ker se tudi debelece hitro suši.

Nimamo pa pripomočkov, da bi drevescu pomagali. V pomladnem ali letnem času ne kaže drevesc izmakniti iz zemlje in uničiti podjedce, ki mu žro in golijo korenine. To delo lahko opravimo približno od sredine septembra naprej, ni pa dosti upanja, če že drevesce ohranimo pri življenju, da bi se še prihodnje leto podalo v rast, ker bodo prihodnje leto prišli od bližnje okolice drugi podjedci, če ni že pred letom hroščev. Kjer kažejo znaki na to, da korenine niso v redu, lahko drevesca v jeseni nalahno poskusimo izpuliti in če se da z lahkoto izpuliti, bomo opazili poškodbo korenin. Korenine primerno obrežemo in drevesce na novo vsadimo. Že pri zdravih drevescih ne smemo pozabiti zakopati jeseni gnoj in obnoviti drevesni kolobar. Tembolj važno je to pri drevescih, ki imajo poškodovane korenine. Samo če ima poškodovano drevesce vse pogoje za razvoj, bo poglalo dosti novih korenin, bo ostalo pri življenju in se primerno razvijalo.

Inž. Marko Polcer

Ivan Potrč.

PODOBA SLAVKE KLAVORE

vanju je začela prihajati vsa gestapovska drhal. Enako je bilo s pazniki na sodniji, prihajali so v klet, si jo ogledovali, kakor da bi ponevedoma zašli v njeno celico. Takšna je morala pred Lurkerja. Nizko in zavaljeno telo šefa mariborskih gestapovcev smo poznali vsi. Ko je sedel na stolu, na tistem z usnjem prevlečenem stolu, so mu noge bingljale. Zavese pri njem so bile spuščene, da je bil v sobi, natlačeni s pohištvom, z nekaj akti na mizi, prijeten in hladej polmrak. Drobne in zalite oči, ki so venomer utripale, so tipale Slavko skozi zlato obrobline naočnike.

— Iznemada se je Lurkerjeva roka zganila, pod njo je zašumel plakat. Potisnil ga je pred Slavko. Na rdečem plakatu so bila imena na smrt obsojenih. Počasi je začel s svinčnikom podčrtavati neko ime, bilo je njeno. Tudi Šlander je bil na plakatu. Nathoma je dejal:

«Oder, wenn sie nicht deutsch ver-

stehen, bitte — windisch, oder slovenisch, wie sie wollen...» Pokazal je desno vrsto na plakatu in se na kratko nasmehnil.

— V mestu je hodil Lurker ležat k neki Nemki, kateri je pripovedoval, da kaj takšnega ne on in ne nemška gestapo še nista doživela; niti na Poljskem ne, kjer so Poljakinje streljale gestapovce in nemške vojake ob belem dnevu in sredi Varšave. Obisk ni bil dolg. Iznemada je Lurkerja nekaj zbadlo. Morali so jo odgnati. Slavka je slišala samo še psovko, nato pa tenek in cvileč smeh. Bila je vsa izprebita, kakor v vročici, ali čutila je, da jih je premagala. Niso je mogli pripogniti, ponižati, da bi izdajala... Nihče se je ni več dotaknil; hodili so okoli nje, kakor da bi se je ogibali...

— Dan, preden so jo ustrelili, so jo odpeljali v eno izmed mariborskih dvoran. Tam se je zbral ves gestapovski svet, zbrali so se vsi partajevci: vsi oni, ki so prišli iz Avstrije in iz rajha, da bi napravili iz Štajerske »Untersteiermark«, kakor je vroče povedal Janda. Isti dan se je pripeljal iz Salzburga šef avstrijske gestape. Skrajja, so pripovedovali, je govorila mirno in prevajalec je lahko mirno prevajal. Pozneje pa, v dvorani, je zrl vanjo ves gestapovski svet, one propalice, ki so nosile tiste dni pokonci glave po mestu — pozneje je začela vpiti. Prevajalec se je zmedel, čeprav je neki

feldvebel zakričal nad njim, da mora prevajati, da mora vseeno prevajati. Ali Lurker je pomignil stražarjem, da so jo odvedli. Pripovedovali so, da ji oči niso še nikoli tako sijale...

— Ustrelili so jo zadnje dni avgusta. Bilo je vedno tako, da smo morali prisostvovati, je dejal Janda. Vedno je bilo enako. Prignali so obsojence iz kleti, postavili prvih pet pred polena pred zidom in jih ustrelili. To so bili strašni trenutki. Zatem je prišla na vrsto Slavkina skupina. Še isti dan, je nadaljeval Janda — se je razneslo iz jetnišnice, tisti večer so govorili povsod o Slavki. O njej so pripovedovali kaznjenci, kriminalci, ki so odnašali trupla v zaboje ter potresali tla z žaganjem, da se ne bi kri raztekala po kamenju.

— Takrat so ji še enkrat ponujali življenje, ponudili ji službo. Pred drvmi so stali takrat štirje obsojenci, oči so jim zavezali s črnimi rutami. Med njimi je bil tudi Šlander. Kriminalci so vlačili trupla petih ustreljenih, bilo je videti, da so vajeni takšnega dela. Lurkerjeve mišje oči izza zlatih naočnikov so pomežikovale, za njim pa so stali vsi oni, ki so bili sladki z njo, pozneje pa delali silo nad njo. Zdaj so prišli, da bi se pasli — nad koncem.

Kacetarji so med pripovedovanjem zlezli skupaj. Janda je pripovedoval.

— Vse je bilo tako grozotno, a ve-

»Ni, da bi mogel povedati,« je izjavil Janda in nadaljeval: »V mestu so vladali takrat nemčurji. Tisti nemčurji, ki so si hodili ogledovat stanovanja in pohištva, potem pa pošiljali ljudi v kasarne in v Srbijo. Hoteli so se pokazati tretjemu rajhu s svojo surovostjo. Eden izmed teh, neki Ferdl, javljal se je za streljanje »banditov«, pred vojno je bil tat in mariborski postopač — se je krohotal, ko je pripovedoval po mariborskih oštarijah, kako jo je siloma slačil in kako mu je hotela pljuniti v obraz... a sirota ni imela nič več slin, nič več si ni mogla pomagati. Hotela je vpiti, a ji je z robcem zamašil usta — 'banditki'...«

Vsa baraka je bila pogreznjena v temo, slišati je bilo samo sopenje kacetarjev, tu pa tam se je kateri dvignil in se medlo, z negotovimi koraki odzibal iz sobe — mi pa smo videli kakor pred našimi očmi izmučeno telo devetnajstletnega dekleta. Krčevito se je upiralo in kljubovalo... K zasliše-

PRVI AVTOMOBIL jugoslovanske proizvodnje

Industrijo motorjev v Rakovici pri Beogradu je doletela lani velika in odgovorna naloga. Treba je bilo pripraviti vse, da bi tovarna lahko pričela izdelovati avtomobile ter bi bil tako postavljen temelj jugoslovanske avtomobilski industriji. Ko so bili po vestnem študiju načrti pripravljeni ter je bilo razdeljeno delo, so šli vsi na posel, ki je zahteval mnogo prizadevanja, truda in spretnosti. Seveda ni šlo brez ovir in težav. Šef oddelka za vzdrževanje strojev Stanoje Marković je s tovariši v svojem oddelku izdelal poseben stroj, kakršnega so Nemci odpeljali in brez katerega delo ne bi bilo mogoče. Mojster Marković je s tovariši sam napravil načrte za ta stroj, vse posamezne dele in v enem mesecu so stroj postavili. Izdelati so morali tudi druge pomožne stroje. Vse ovire so delavci, inženirji in tehniki uspešno premagali. V tovarni so izde-

lali vse potrebne sestavne dele avtomobila z motorjem.

Lani so se obvezali, da bodo do druge obletnice osvoboditve Beograda izdelali prvi avtomobil. Obljubo so častno držali. Ravno na praznik obletnice osvoboditve Beograda so delavci industrije motorjev proslavili rojstvo prvega jugoslovanskega avtomobila. Svečanosti so prisostvovali predstavniki oblasti in sindikatov. Ob navdušenih vzklikih delavcev je na dvorišče pripeljal nov tovorni avtomobil, ki predstavlja vzorec, po katerem bodo pričeli v tovarni izdelovati avtomobile v serijah.

Ravnatelj podjetja Miodrag Dragič je pozdravil vse navzoče, nakar je proglasil za udarnike 13 delavcev, ki so največ pripomogli k uspehu. Poleg tega je nagradil še 98 delavcev, inženirjev in tehnikov. 121 delavcev pa je

bilo pisмено in ustmeno pohvaljenih. Podpredsednik Glavnega odbora Enostnih sindikatov, Laza Stefanović, je v imenu 800.000 organiziranih delavcev Jugoslavije čestital delovnemu kolektivu k doseženemu uspehu, ki pomeni postavitev temelja jugoslovanske avtomobilske industrije. Temu prvemu tovornemu avtomobilu bodo sledili nadaljnji v vedno večjem številu. Uspeh delavcev industrije motorjev pa je obenem tudi uspeh jugoslovanske ljudske države, uspeh vsega delovnega ljudstva.

Zastopnik ministra za industrijo, pomočnik ministra inž. Milenko Filipović je poudaril, da so delavci lahko ponosni na svoje delo, ki pomeni veliko zmago. Dejal je: »Imamo še velike načrte, ki jih bomo postopoma uresničili. Bogastvo naše države nam bo omogočilo, da naše gospodarstvo dvignemo na višjo stopnjo, da industrializiramo vsa dežela, da motoriziramo naše kmetijstvo in da krenemo po poti procvita prav tako kot bratska Sovjetska zveza.« Pozval je delavce, inženirje in tehnike, da se s ponosom lotijo nadaljnjih nalog.

spozna, zakaj je tako težko dobiti vstopnice. Vse gledališko življenje in delovanje vodi Vserusko gledališko društvo, ki raziskuje bogato preteklost ruskega gledališča, mojstrstvo najuglednejših ruskih in zapadno evropskih igralcev, rešuje vprašanja sovjetskega gledališča in sestavlja programe. Važno mesto v gledališkem življenju zavzemajo tudi mladinska gledališča; najboljši sta Leningrajsko gledališče malih gledalcev in Moskovsko centralno lutkovno gledališče.

Koncerti, ki jih prirejajo v veliki dvorani Čajkovskega in kjer nastopajo tudi pevci in plesalci vseh narodov Sovjetske zveze, prav tako privlačujejo množice obiskovalcev.

Enako doživljajo ljudstva narodnih republik razcvet svoje kulture. Tako imajo na primer Gruzinci svoj jezik, svojo posebno pisavo, ki ni podobna ne latinski in ne ruski, svojo staro kulturo (umetnost, ki izvira iz četrtega stoletja, pisane spomenike iz petega stoletja in gledališče iz dvanajstega stoletja), v gledališču predvajajo opere in drame v gruzinskem jeziku, prirejajo razstave gruzinske upodabljalne umetnosti, knjige, časnike in časopise tiskajo v gruzinskem jeziku. Seveda pa vsi Gruzinci obvladajo rusščino; v knjigarnah prodajajo ruske knjige in poleg časopisov v gruzinščini izhaja v Tiflisu, glavnem mestu gruzinske republike, tudi en ruski list.

Najboljši vtis ob stiku s sovjetsko kulturo pa napravi zavest vseh kulturnih delavcev, da je edino pod sovjetsko oblastjo možen tako bujen razcvet kulturnega življenja vse države in posameznih ljudskih republik. In ravno ta zavest kulturnih delavcev je jamstvo za nadaljnji, še nesluteni razvoj kulture v Sovjetski zvezi.

Srečanje s sovjetsko kulturo

»Nobeni zgodovinski ali umetnostni spomeniki na Vzhodu nimajo pomena.« Tako se je glasila tajna odredba generala von Reichenaua ob začetku napada na Sovjetsko zvezo.

Kako so nemški »kulturonosci« izvršili ta ukaz?

Pred ostanki državne knjižnice poslopja v Kijevu pojasni sovjetski človek: »Tu so Nemci sežgali pet milijonov knjig. Kmalu bomo sezidali še lepše poslopje kakor je bilo to, toda milijonov knjig ne moremo ponovno natisniti.«

Sovjetska zveza celi mnoge rane, ki so ji jih zasekali motorizirani barbari: zopet so začele obratovati tovarne, iz zalitih rudnikov prihajajo ponovno polni vagončki rude, med razvalinami Stalingrada in Kijeva se lesketa nov asfalt. Toda najtežje se popravlja škoda, ki jo je utrpela narodna kultura; tu je bil sovražnikov udarec najhujši in njegove posledice so najtrajnejše. Uničeno je »mesto muz« — Puškin (bivše Carsko Selo), ki ga veže stotine vezi z ruskim pesništvo. V mestnem muzeju — hramu ruske kulture — je bila nemška konjušnica. V Leningradu so Nemci po načrtu rušili s topništvom poslopje za poslopjem. Pol ure pred pričetkom gledaliških predstav se je redno pričelo obstreljevanje mesta, da prebivalci ne bi

mogli obiskovati gledališče. Tako so bili Leningrajčani prisiljeni vsak dan spreminjati začetek predstav. Kljub vsem strahotam se Nemcem ni posrečilo, da bi zadušili kulturno življenje v mestu, ki so ga lahko gledali z daljnogledi, slišali v njem tramvajске vozove in se mu približali na štiri kilometre.

Ravnatelj leningrajskega muzeja, nazvanega Ermitaža, pripoveduje sedanjim obiskovalcem, kako je uspelo Rdeči armadi v strašnem letu 1941 prepeljati 1.100.000 dragocenih predmetov zapadno evropske in ruske umetnosti v sibirsko zaledje, medtem ko so Leningrajčani — večinoma ženske — kopali rove za obrambo mesta. 600.000 dragocenih stvari pa je še ostalo v mestu, izpostavljenih strahotam obleganja. Zdaj so dvorane Ermitaže spet polne; ob nedeljah pride kakih 15 tisoč obiskovalcev, v delavnikih pa si ogleda muzej do 4.000 ljudi. Znanstveniki sodelavci muzeja, ki jih je nad 250, tolmačijo obiskovalcem dela velikih mojstrov. S posebno ljubeznijo sprejemajo zastopnike Rdeče armade, kajti v slehernem teh neznanih vojakov gledajo s polno upravičenostjo branitelje kulture, branitelje tega, kar je dosegel človek najvišjega.

Tudi v knjižnicah v Sovjetski zvezi se kaže vsa bujnost kulturnega življe-

nja te države. Zaradi velikega povpraševanja po knjigah ne prodajajo knjig iz izložb vsak dan, ker bi bile sicer izložbe vedno prazne, ampak vsakih deset dni. Nove knjige ležijo na policah le kratek čas. Književnih revij »Oktober«, »Zastava« in »Novi svet« sploh ne vidiš v knjigarnah; dobivajo jih samo naročniki. Časopis, ki izhaja v 150.000 izvodih, bi lahko prodajali v poldrug milijon visoki nakladi, če bi bilo dovolj papirja. Na ulicah sovjetskih mest ni prodajalcev časopisov. Časopise prejema naročniki po svojih sindikalnih organizacijah, kjer so zaposleni. Ostanek vsakodnevnih naklade se dobi zgodaj zjutraj v uličnih prodajalnah. V maju mesecu je znašala skupna časopisna naklada v Sovjetski zvezi na dan 38 milijonov izvodov.

Knjige v Sovjetski zvezi so zelo poceni. Broširana knjiga z obsegom 300 strani stane okrog 5 rubljev. Trdo vezana knjiga s 450 stranmi s številnimi ilustracijami na posebnem papirju pa stane okoli 18 rubljev.

Vloga gledališča v sovjetskem kulturnem življenju je tako velika, da jo je težko prikazati z nekaj besedami. Dovolj je, da si človek ogleda predstave v Hudožestvenem gledališču, gledališču Rdeče armade, v Komornem gledališču in drugod, pa takoj

Pustošenja nemške vojske v Sovj. zvezi

Na mirovni konferenci je Molotov v debati o romunski vojni odškodnini podal pregled škode, ki jo je v Sovjetski zvezi povzročila nemška vojska in vojska njenih zaveznikov. Molotov je dejal:

»Izredna državna komisija je ugotovila na temelju številnih zapisnikov in dokumentov, da znaša celoten obseg neposredne škode, ki je bila prizadejana narodnemu gospodarstvu ZSSR in posameznim prebivalcem vasi in mest, 679 milijard rubljev.

Nemčija in njeni nekdanji trabanti so popolnoma ali deloma porušili ali požgali 1710 mest in preko 70 tisoč vasi in naselij, požgali ali porušili preko 6 milijonov zgradb in oropali strehe okoli 25 milijonov ljudi. Med razrušenimi in najbolj prizadetimi mesti so največja industrijska in kulturna središča: Stalingrad, Sevastopol, Leningrad, Kijev, Minsk, Odesa, Smolensk, Novgorod, Pskov, Orel, Harkov, Voronež, Rostov na Donu in še mnoga druga.

Nemčija in njeni bivši trabanti so razrušili 31.850 industrijskih obratov, ki je bilo v njih zaposlenih približno 4 milijone delavcev; uničili ali odpeljali so 239 tisoč električnih motorjev in 175 tisoč strojnih stružnic in skobelnih strojev.

Uničili so 65 tisoč kilometrov železniške proge, 4.100 kolodvorov, 36 tisoč poštnih, telegrafskih in telefonskih uradov in drugih obratov za zvezo.

Uničili so ali izropali 40 tisoč bolnišnic in drugih zdravstvenih ustanov, 84 tisoč šol, strokovnih šol, vseučilišč in zavodov za znanstveno raziskovanje in 43 tisoč javnih knjižnic.

Opustošili in izropali so 98 tisoč kolhozov, 1876 sovhovov in 2890 strojno traktorskih postaj, pobili, oropali ali odvedli v Nemčijo pa so 7 milijonov konj, 17 milijonov govedi, 20 milijonov svinj, 27 milijonov ovac in koz in 110 milijonov različne perutnine.«

liko, kakor je čutila Slavka. Čutila je, da je docela prisebna. Tisti »feuer« je rezal do kosti... En sam trenutek je stala, potem pa je planila med šlandra in druge in zavpila:

»Tu je moje mesto! Med tovariši!«

Od zadaj je pristopil vojak, da bi ji zavezal oči. Iztrgala mu je črno obvezo in jo vrgla pred vojake. Vse jo je tako dušilo, vse oči so bile na njej, kakor da bi se pasle. Takrat se je zgodilo, da se je zgrabila za prsi, divje razpela, raztrgala bluzo, si razgalila prsi — pokazale so se njene drobne in izprešibane prsi, bela koža z modrikastimi lisami — in skoraj nestrpno vzkliknila:

»Streljajte, prekleti psil!«

— Nekateri so pripovedovali, da so bile to njene zadnje besede, da je vzkliknil tudi šlander. Pripovedovali so, da so ji oči v zadnjih trenutkih, ko so vojaki dvignili puške, strahovito izstopile. Tak njen pogled je na koncu obvisel na stražarju, ki je pomeril orožje proti nji. Zaslišal se je še enkrat tisti »feuer«, nakar so obsojenci padli. Nekateri so se še gibali. Slavka je še živela. Prenehali so živeti, ko je pristopil dolg švabski zdravnik, bil je gestapovec, ter začel streljati v tilnike. Potem so kriminalci trupla odvedli in jih zmetali v skupen zaboj. Samo Slavkino truplo so pustili zunaj.

Pozneje so pripeljali posebno krsto in jo vrgli vanjo. Tako, so pripovedovali, je zapovedal gestapovec, ki je prišel iz Salzburga.

— Še isti večer pa so ustrelili na dvorišču vojaka. Bil je oni, ki ni streljal Slavke. Nekega drugega izmed strelcev — ta dan so postrelili sto osemdeset ljudi — so odpeljali v norišnico. Tako so govorili ljudje...

Sredi noči — ležali smo na gosto natlačeni v baraki — me je nekdo odkril, nato pa natihoma vprašal:

»Janez, ali si ti?«

Bil je Jože. Sklanjal se je preko mene.

»Kaj?« je začel vprašujoče ter počenil kraj mene. Opazil sem, da se mu je glas nekam potresal. »Kaj, Janez, ne bo nas vzel vrag, ne bomo poginili. Prsti so mi vsi prezebli, nič več ne morem risati... A ko bo drugače, bom znova risal. Dosti bom risal, nazadnje bom narisal Slavko Klavoro. Slavko Klavoro. To bo podoba, kakršne svet še ni videl. Veš, tiste goreče Slavkine oči pred cevmi, tiste njene drobne prsi, izmučena, izprešibana... Psi so to, ki morejo tolči ženske... Potem tisti krvavi gestapovski obrazi, tiste črne gestapovske postave, Lurkerjevi z zlatom obrobjeni naočniki... vse to, vse to... če bi živel še Goy. To bi bila potem naša Slavka, naša majhna, pa

tako velika domovina. Se še spominjaš, včasih nismo vedeli, kaj ta beseda pomeni? Bila je prazna, nič ni pomenila za nas. Morali so priti Nemci, morali smo priti v Mauthausen, morala je umreti Slavka... Kaj, Janez, saj tudi jaz pravim, da ne bomo umrli... Vzdržali bomo, tudi v lagerju, čeprav imamo danes zvezane roke. Mi nismo židje, da bi umirali. Ta naša Slavka ni niti pomislila na to, da bi prosila za usmiljenje. Ta naša Slavka ne bo nikoli umrla... Tako si mislim nocoj... Od nekod je prišla misel, ne morem se je znebiti, in mi pravi, da bomo tudi mi prišli iz lagerja — in jaz bom srečen, življenje bo še lepo; moje življenje bo nekaj vredno, bo veliko vredno, pa čeprav ne narišem, ne naslikam nič drugega kakor eno samo Slavkino podobo. Z njo bi povedal vse, kar je v meni, kar čutim, a v meni je toliko... Janez, kaj boš povedal...?«

Nisem mu utegnil odgovoriti. Zbudil se je sosed, stari Žagar, in začel kričati.

»A, nehaj že, pripoveduj komu drugemu te štorije!« je mrmral stari nejevoljen in se ni mogel pomiriti. Obrnil s je na drugo stran in preklinjal zaradi epanca, ki sva mu ga odnesla s slikarjem.

Na Rogu, jeseni 1944.

Izdajatelj lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitzl Wien XVI. Ottakringergasse 33. — Tiska: »Globus« Zeitungs-Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H. Wien I. Fleischmarkt 3-5. Podružnica uprave »Slov. vestnik« Klagenfurt. Völkermarkterstrasse 21-1.